

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

Kulturní identita mongolské menšiny v České republice

Uganbayar Saranchimeg

© 2024 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Uuganbayar Saranchimeg

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Kulturní identita mongolské menšiny v České republice

Název anglicky

Cultural identity of the Mongolian minority in the Czech Republic

Cíle práce

Cílem práce je zhodnotit, do jaké míry a v jaké podobě si Mongolové a jejich potomci v České republice uchovávají svoji původní kulturní identitu a jakým způsobem u nich dochází k postupné adaptaci na kulturu přijímající země. Na základě relevantní literatury a dokumentu byly položeny následující výzkumné otázky:

- 1) Jaké jsou hlavní prvky mongolské kultury?
- 2) Jak se mongolská menšina přizpůsobovala životu v České republice?
- 3) Jaké zvyky a tradice dodržuje mongolská menšina v České republice, aby si uchovala svoji identitu?

Metodika

Teoretická část práce bude vycházet z odborných literárních zdrojů s cílem vymezit a popsat jednotlivé proměnné, které budou dále zkoumány a rozpracovány v rámci vlastního výzkumu v bakalářské práci. Praktická část bude založena na vlastním výzkumu provedeném pomocí převážně kvalitativních metod, která se opírá o zúčastněné pozorování a polostrukturované rozhovory.

Doporučený rozsah práce

cca 50 stran

Klíčová slova

Mongolové, mongolská menšina, identita, kultura

Doporučené zdroje informací

- BITTNEROVÁ, Dana. Kdo jsem a kam patřím?: Identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky. Sofis, 2005.
- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus : antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. ISBN 978-80-7419-053-7.
- GROLLOVÁ, Ivana a Veronika ZIKMUNDOVÁ. Mongolové : pravnucci Čingischána. Vyd. 1. Praha: Triton, 2001. 231 s. ISBN 8072540793.
- HALBERTSMA, Tjalling Hidde Friso; ŘEHOVÁ, Lenka. Stepní říše: zpráva o Mongolsku. Prostor, 2008. – Orig.: Steppeland ISBN 978-80-7260-197-4
- HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody : příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-010-0.
- ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin : možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-86429-83-0.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. PhDr. Ing. Petr Kokaisl, Ph.D., prof. h. c.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 13. 2. 2023

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 22. 2. 2023

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 14. 03. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Kulturní identita mongolské menšiny v České republice" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.03.2024

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. PhDr. Ing. Petru Kokaislovi, Ph.D., prof. h. c. za vedení práce, velmi cenné odborné rady a obzvláště vstřícné jednání. Rovněž děkuji všem respondentům, jenž byli ochotni se výzkumu zúčastnit, jelikož bez nich by práce nemohla vzniknout.

Kulturní identita mongolské menšiny v České republice

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá zkoumáním uchování kulturní identity mongolské menšiny v České republice, což je téma nabývající na významu v důsledku globalizace a integrace národů. Cílem práce bylo zhodnotit, do jaké míry a formě Mongolové a jejich potomci uchovávají svou původní kulturní identitu a jak se vyrovnávají s adaptací na přijímací zemi. Výzkum byl realizován prostřednictvím kvalitativního výzkumu s využitím polostrukturovaných rozhovorů s mongolskými občany žijícími v ČR. Zjištění ukazují, že mongolská komunita si uchovává kulturní identitu především prostřednictvím jazyka, náboženství, tradic a zvyků, přičemž mongolština a buddhismus hrají klíčovou roli. Významné jsou také tradiční slavnosti jako Cagán sar a Nádam, které posilují pocit společenství. Zároveň dochází k postupné adaptaci na české prostředí, přičemž integrace zahrnuje překonávání jazykových a sociálních bariér. Práce konstatuje, že kulturní identita mongolské menšiny v České republice je důležitá problematika, během kterého dochází k interakci mezi zachováním tradičních hodnot a adaptací na nové sociokulturní prostředí, přičemž mongolská menšina si aktivně uchovává svou identitu a předává ji dalším generacím.

Klíčová slova: Mongolové, mongolská menšina, identita, kultura

Cultural identity of the Mongolian minority in the Czech Republic

Abstract

This bachelor's thesis examines the preservation of the cultural identity of the Mongolian minority in the Czech Republic, which is a topic gaining importance as a result of globalization and the integration of nations. The aim of the work was to evaluate to what extent and form Mongolians and their descendants preserve their original cultural identity and how they cope with adaptation to the host country. The research was carried out through qualitative research using semi-structured interviews with Mongolian citizens living in the Czech Republic. The findings show that the Mongolian community maintains a cultural identity primarily through language, religion, traditions, and customs, with Mongolian language and Buddhism playing a key role. Traditional festivals such as Cagán sar and Nádám are also significant, which strengthen the sense of community. At the same time, there is gradual adaptation to the Czech environment, while integration includes overcoming language and social barriers. The work states that the cultural identity of the Mongolian minority in the Czech Republic is an important issue, during which there is an interaction between the preservation of traditional values and adaptation to the new socio-cultural environment, while the Mongolian minority actively preserves its identity and passes it on to future generations.

Keywords: Mongols, Mongolian minority, identity, culture

Obsah

1 Úvod a cíl práce	10
2 Metodologie.....	11
2.1 Popis výzkumu	12
2.2 Výběr respondentů	13
2.3 Profil respondentů	14
3 Literární rešerše	16
4 Teoretická východiska	21
4.1 Vymezení základních pojmů	21
4.1.1 Kultura	21
4.1.2 Menšina.....	22
4.1.3 Adaptace.....	23
4.1.4 Etnicita	24
4.2 Identita.....	25
4.2.1 Kulturní identita	26
4.2.2 Etnická identita	27
4.2.3 Národní identita.....	27
4.3 Jazyk.....	28
4.4 Náboženství a tradice	29
4.5 Migrace.....	31
4.5.1 Teorie push-pull	32
5 Vlastní práce	33
5.1 Přehled mongolské historie a kultury	33
5.2 Prvky mongolské kultury	34
5.2.1 Jazyk.....	34
5.2.2 Náboženství.....	34
5.2.3 Tradice a zvyky	35
5.3 Mongolové v České republice	39
5.3.1 Historie migrace	39
5.3.2 Aktuální statistika	40
6 Výsledky	41
6.1.1 Jazyk.....	41
6.1.2 Náboženství.....	42
6.1.3 Tradice a zvyky	44
6.1.4 Uchovávání kulturní identity	47
6.1.5 Adaptace mongolské menšiny v českém prostředí	49

7 Závěr.....	51
8 Seznam použitých zdrojů	53
8.1 Internetové zdroje.....	57
9 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk.....	59
9.1 Seznam obrázků	59
9.2 Seznam tabulek	59
Příloha č. 1	60
Příloha č. 2.....	62

1 Úvod a cíl práce

Tématem bakalářské práce je kulturní identita mongolské menšiny na území České republiky. Zachování si kulturní identity je jednou z nejmodernějších problematik dnešního světa, důvodem mohou být postupující globalizace či integrace národů. Bakalářská práce se tedy věnuje identifikaci klíčových prvků mongolské kultury, které mongolská menšina v České republice dodržuje k zachování své identity v českém prostředí. Cílem této bakalářské práce je zhodnotit do jaké míry a v jaké podobě si Mongolové a jejich potomci v České republice uchovávají svoji původní kulturní identitu a jakým způsobem u nich dochází k postupné adaptaci přijímací země.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou základních částí, a to teoretické a praktické. Teoretická část se věnuje literární rešerši dané problematiky, a to kulturní identity, etnicity, diaspory a integrace menšin. Praktická část se potom skládá z propojení teoretických poznatků se získanými daty v rámci kvalitativního výzkumu. Tato část je zaměřena na historický a sociokulturní kontext mongolské menšiny v České republice. Jsou zde seznámeny základní kulturní prvky, které ovlivňují jedince se ztotožněním se s mongolskou identitou. Dále je tato část věnována podrobné analýze získaných dat z polostrukturovaných rozhovorů. Závěrečná část dále obsahuje diskusi nad získanými výsledky, jejich interpretaci a doporučení pro další výzkum v této oblasti.

Cílem této bakalářské práce je zhodnotit do jaké míry a v jaké podobě si Mongolové a jejich potomci v České republice uchovávají svoji původní kulturní identitu a jakým způsobem u nich dochází k postupné adaptaci přijímací země. V rámci tohoto cíle jsou stanoveny následující výzkumné otázky:

VO1: Jaké jsou hlavní prvky mongolské kultury?

VO2: Jak se mongolská menšina přizpůsobovala životu v České republice?

VO3: Jaké zvyky a tradice dodržuje mongolská menšina v České republice, aby byla zachována identita?

Výzkumné otázky budou zodpovězeny na základě vybraných výzkumných metod. Ty jsou podrobněji seznámeny v následující kapitole „Metodologie“. Zodpovězením jednotlivých výzkumných otázek lze více objasnit problematiku zachovávání si kulturní identity mongolské menšiny žijící v České republice.

2 Metodologie

Metodologie je založena na spojení získaných teoretických poznatků a kvalitativního výzkumu. Hlavním účelem je nabídnout komplexní a hloubkový pohled na vybrané kulturní prvky mongolské menšiny žijící v České republice. Výhodou vybrané kvalitativní metody je její flexibilita, v rámci zpracování výzkumné části je možné do jisté míry pracovat s úpravou dílčích cílů a výzkumných otázek. Počet respondentů je oproti kvantitativnímu výzkumu menší a data nejsou většinou vybrána náhodně, což vylučuje možnost zobecnění. Spíše se jedná o hloubkové porozumění fenoménu, lidí a objasnění skutečností, které by mohly být lehce opomenuty v kvantitativním výzkumu. Kvalitativní výzkum je těžce napodobitelný, předvídatelný, málo transparentní, neformální a analýza a sběr jsou časově náročné (Hendl, 2005).

V rámci této bakalářské práce budou tedy využity následující přístupy:

1. **Kvalitativní výzkum** – Tento přístup je zvolen pro jeho schopnost poskytnout hluboké a nuancované porozumění zkoumanému fenoménu. Využije se několik metod sběru dat
2. **Polostrukturované rozhovory** – Tyto rozhovory s příslušníky mongolské menšiny v České republice budou klíčové pro získání přímých informací o jejich zkušenostech a zvyklostech (viz příloha č. 1).
3. **Pozorování** Účast na kulturních akcích a událostech mongolské komunity umožní získat z první ruky poznatky o praktikování tradičních zvyků a rituálů.

Sběr dat bude proveden v rámci polostrukturovaných rozhovorů a pozorování. Polostrukturované rozhovory dle Hendla (2016) umožňují flexibilitu a hloubkovou exploraci témat souvisejících s kulturní identitou. Rozhovory budou navrženy tak, aby umožnily účastníkům vyjádřit své názory, zkušenosti a perspektivy týkající se jejich kulturní identity. Rozhovory jsou tvořeny otevřenými otázkami, které podněcují diskusi na témata jako jsou zvyky, tradice, vnímání kulturní identity a vliv českého prostředí na jejich uchování. Pozorování se konají v rámci kulturní akce a setkání mongolské menšiny. Během pozorování

budou data dokumentována formou podrobných poznámek, které budou zaměřeny na popis akce, interakcí mezi jedinci a další jiné prvky související s kulturní identitou menšiny. Co se týče výběrů respondentů, tak budou vybráni jedinci mongolské menšiny v České republice, s důrazem na různorodost věku, pohlaví, délky pobytu v České republice a sociálního postavení.

V rámci tohoto výzkumu je nezbytné zdůraznit mé postavení jako "Insider", což znamená, že jsem součástí komunity nebo skupiny, kterou studuji. Jako "Insider" ve výzkumu mám tu výhodu, že dokážu získat data bez jazykové bariéry. Má blízkost k mongolské komunitě a znalost jazyka a kulturních nuancí mi umožňují komunikovat s účastníky výzkumu efektivněji a s hlubším porozuměním jejich vyprávěním a perspektivám. Tato schopnost překonat jazykové bariéry přináší autentičtější a bohatší data, což je zásadní pro pochopení složitých kulturních otázek. Tato výhoda je podpořena v literatuře, například v díle Moustakase (1994), který zdůrazňuje důležitost osobního zapojení a empatie výzkumníka ve výzkumném procesu. Empatie a schopnost vytvořit hluboké porozumění jsou klíčové pro kvalitativní výzkum, a mé "Insider" postavení mi to umožňuje ještě více prohloubit. "Insider" postavení mi umožňuje získat důvěru respondentů a získat tak hlubší a autentičtější data. Tento přístup podporuje také například Chavez (2008), který zdůrazňuje, že "Insider" výzkumníci mohou lépe interpretovat nuance a významy sdílené účastníky studie díky svému kulturnímu a kontextuálnímu porozumění.

Na druhou stranu je nezbytné si být vědom potenciálního zkreslení a omezení, které můj "Insider" pohled přináší. Může dojít k nevědomému přenášení vlastních předpokladů a zkušeností do interpretace dat. Reflexivní praxe je zde klíčová pro minimalizaci těchto rizik. Moustakas (1994) zdůrazňuje význam sebereflexe a uvědomění si vlastních předpokladů při zachování objektivnosti a integrity výzkumu.

2.1 Popis výzkumu

V rámci tohoto výzkumu zaměřujícího se na mongolskou menšinu v České republice byla kontaktována řada respondentů. Většina respondentů byla oslovena na základě osobních známostí. Dva respondenti byli osloveni prostřednictvím sociální sítě Facebook, konkrétně skupiny Asociace mongolských studentů a mládeže v ČR. Všem respondentům byl podrobně vysvětlen účel a cíl výzkumu, přičemž jim byl poskytnut prostor k doplňujícím

otázkám. V souladu s etickými principy byla zaručena anonymita respondentů, kdy pro citaci jejich výroků bylo použito číselné označení např. respondent č.1 (R1).

Informovaný souhlas, jehož text je přiložen k práci jako příloha, stanovil všechny podmínky výzkumu a etické závazky vyplývající z účasti respondentů. Podepsané souhlasy jsou určeny k oficiálnímu potvrzení dobrovolné účasti respondentů na výzkumu (viz příloha č. 2)

Rozhovory se prováděly na místech, které si respondenti sami vybrali nejčastěji se jednalo o kavárny v blízkosti jejich bydliště. Tento postup měl za cíl vytvořit příjemné prostředí pro rozhovor, což je zásadní pro úspěšný sběr dat v kvalitativním výzkumu. S předchozím souhlasem respondentů byly rozhovory nahrávány, následně přeloženy a přepsány do textové podoby. Přesné prepisy rozhovorů jsou přiloženy na CD, neboť jejich rozsah přesahuje rámec této práce.

2.2 Výběr respondentů

Respondenti byli vybráni metodou účelového výběru z mongolské menšiny v České republice, přičemž byl kladen důraz na různorodost věkových skupin (mladší generace 20-30 let, starší generace 40-55 let), pohlaví, délku pobytu v ČR (minimálně 5 let) a sociální status. Celkově bylo provedeno osm polostrukturovaných rozhovorů s Mongoly žijícími v různých částech České republiky, z toho pěti respondenty patřící do věkové kategorie 20-30 let a třemi patřícími do starší věkové kategorie. Věková hranice byla stanovena s ohledem na dosažení zákonného věku dospělosti, což umožnilo provádění rozhovorů bez nutnosti souhlasu zákonných zástupců. Zároveň bylo toto rozdělení klíčové pro analýzu generačních rozdílů mezi respondenty. Dalším důležitým kritériem byla délka pobytu v České republice, kdy toto kritérium přispělo k získání náhledu na začlenění jedince mongolské menšiny do české společnosti.

2.3 Profil respondentů

Tabulka 1 - Seznam respondentů se základními údaji

Č.	VĚK	DÉLKA POBYTU (v letech)	PRÁCE/STUDIUM
R1	35	7	Studium VŠ
R2	30	25	Práce
R3	27	25	MD
R4	22	6	Studium VŠ
R5	20	20 (nar. v ČR)	Studium VŠ
R6	41	2	Práce
R7	50	19	Práce
R8	53	27	Práce

Zdroj: Vlastní zpracování

Respondentka č. 1

První respondent se v České republice cítí dobře přizpůsobený, ale stěžuje si na obtížnost navázání přátelství. Potýká se s potížemi s českým jazykem, jelikož jej využívá pouze při běžné komunikaci a v rámci studií komunikuje výhradně v anglickém jazyku. Zajímá se o mongolskou historii a kulturu, ale potýká se s problémem nedostatku kontaktu s Mongoly mimo studentské akce. Rozhovor probíhal v mongolštině.

Respondent č. 2

Druhý respondent je 30letý mongol a žije v České republice již 25 let. Do České republiky přišel s rodiči kvůli pracovní příležitosti. Pracuje a žije se snoubenkou a dvěma dětmi. Podle něj je důležité zachovávat mongolský jazyk, tradice a svátky. Mongolštinu používá denně a je pro něj důležité ji učit i svým dětem. Slaví mongolské svátky, jako jsou Cagán sar a Nádam, a udržuje rodinnou soudržnost. Náboženství nehraje v jeho životě velkou roli, ale uctívá přírodu. Má rád českou kuchyni a slaví české svátky jako jsou Vánoce. Rozhovor probíhal v češtině.

Respondentka č. 3

Třetí respondent žije v ČR 25 let, zdůrazňuje význam jazyka, svátků a kontaktu s prarodiči pro zachování mongolské kulturní identity svých dětí. Českou kulturu respektuje a slaví Vánoce a Velikonoce pro integraci do české společnosti. Má ráda českou kuchyni a používá češtinu v každodenním životě, cítí se plně integrována. Rozhovor probíhal v češtině.

Respondent č. 4

Čtvrtý respondent je 22letý student, který žije v ČR 5,5 roku, považuje jazyk a náboženství za klíčové prvky mongolské kultury. Aktivně používá mongolštinu v práci i při výuce online. Slaví Cagán sar a Nádam dle mongolských tradic a vyzdvihuje historii a náboženské umění jako základní aspekty kultury. Rozhovor probíhal v mongolštině.

Respondentka č. 5

Pátá respondentka se narodila v ČR a v současné době studuje na VŠ. Doma preferuje mongolskou kuchyni a slaví tradiční svátky jako Cagán sar a Nádam. Neidentifikuje se silně s náboženstvím a váhá, zda by doma měla náboženské předměty. Zajímá se o českou kulturu a slaví Vánoce dle českých tradic. Cítí se plně integrovaná do české společnosti a setkává se s mongolskými kamarády. Rozhovor probíhal v češtině.

Respondentka č. 6

Šestým respondentem je 41letá žena a žije v České republice 2 roky, pracuje jako kadeřnice. Přijela do ČR z rodinných důvodů, jelikož její manžel je Čech. Je věřící a praktikuje buddhismus. Mongolská jídla vaří často a má ráda mongolskou kulturu, ale snaží se své dítě učit česky, aby bylo blíže české kultuře.

Respondentka č. 7

Sedmým respondentem je 50 let stará žena a žije v České republice 19 let, přijela za prací. Je pro ní důležité zachovávat si mongolské kulturní dědictví, včetně jazyka, náboženství, a tradičních svátků jako jsou Cagán Sar a Nádam. Používá mongolštinu denně v rodině i v práci. Současně praktikuje i různé praktiky v rámci buddhismus. Má ráda česká jídla a respektuje české svátky jako Vánoce a Velikonoce.

Respondent č. 8

Posledním respondentem je 54 let starý muž a žije v České republice 27 let, přijel pro vzdělání svých dětí a evropskou kulturu. Jazyk, tradiční rituály a náboženství jsou pro něj klíčové prvky mongolské kultury. Slaví Cagán Sar a respektuje mongolské tradice. Praktikuje buddhismus a má doma náboženské předměty. Má rád česká jídla a cítí se plně adaptovaný na život v České republice.

3 Literární rešerše

Přehled o mongolských zvycích a tradicích, které přežily přechod z tradiční nomádské společnosti do moderního státu, a to i přes období socialismu, kdy byly některé z těchto zvyků potlačovány, poskytuje článek *Customs and traditions in Mongolia* od Maqsooda S. Sarfí. V současnosti dochází v Mongolsku k oživení těchto tradic, což má významný dopad na mongolskou společnost a její kulturu. Výzkum se dotýká různých aspektů mongolské kultury, včetně jmenovacích obřadů, obřadů stříhání vlasů, tradičních způsobů pozdravů, pohostinnosti, a také slavností jako jsou Cagán sar (mongolský Nový rok) a Nádam (festival sportů).

Přestože výzkum nezmiňuje mongolské menšiny v České republice přímo, klíčové myšlenky o udržování a oživování tradic mohou být relevantní i pro pochopení kulturní identity mongolských menšin v zahraničí. Významný aspekt se týká role náboženství, především buddhismu, který je prezentován jako klíčový faktor ve vztazích a je zdrojem mnoha tradic a zvyků. Buddhismus, který byl v Mongolsku znovuobnoven po období socialismu hraje zásadní roli v kulturním a duchovním životě lidí, což se projevuje i v architektuře (stavba lamaistických klášterů), ve vzdělávání (návrat k starému písmu) a v každodenním životě (návštěvy posvátných míst, věštění budoucnosti).

V kontextu kulturní identity mongolských menšin v České republice by tyto informace mohly sloužit jako základ pro pochopení, jak se mongolské tradice a zvyky udržují a adaptují v diasporách, a jaký vliv mají na udržování kulturní identity v zahraničním prostředí.

Výzkum se primárně zaměřuje na Mongolsko a nezahrnuje diasporické komunity, jako je mongolská menšina v České republice. Toto omezení může vést k nedostatečnému pochopení, jak se tradice adaptují v mezikulturním kontextu. Při aplikaci na mongolskou menšinu v České republice je důležité být si vědom tohoto omezení.

Výzkum *Cultural identity of Mongolia through figurative language* od Gantsetseg Sanjmyatav zkoumá vztah mezi mongolskou kulturou a jazykem prostřednictvím metaforického jazyka, který odráží kulturní identitu Mongolska. Zkoumá, jak je mongolská kultura vyjádřena v jejich jazyce pomocí přísloví a folkloru, a jak se tato identita uchovává a předává generacím. Výzkum používá kvalitativní analýzu dat získaných z historických

literárních děl, pozorování, rozhovorů a diskusí. Prostřednictvím analýzy přísloví a metafor poskytuje hloubkový vhled do hodnot, zvyků a tradičního myšlení, které formují mongolskou kulturu. Výsledky poukazují, že jazyk je používán, jako nástroj pro zachování a předávání kulturní identity v rámci generací. To je dále klíčové pro pochopení, jakým způsobem mongolská menšina uchovává svou identitu v České republice. Poskytuje pohled na to, jak se klíčové prvky mongolské kultury zachovávají a adaptují v novém prostředí, a to i prostřednictvím jazyka a kulturních tradic.

Tématem identity etnických menšin a imigračních skupin, které v současnosti žijí v České republice se zabývá tým etnologů a antropologů v knize *Kdo jsem a kam patřím*. Uvádí zde, jak vnímají identitu na etnické, lokální a sociální úrovni – jak ve vztahu k hostitelské komunitě, tak v rámci těchto skupin. Výzkumníci se věnovali polské, albánské, běloruské, bulharské, čínské, maďarské, makedonské, nigerijské, romské, řecké, ukrajinské a vietnamské populaci. Jednotlivé studie byly zaměřeny na vizi sebe samého, vztah k okolí a společnosti. Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, jak si v kontextu českém prostředí zástupci různých etnických menšin odpovídají na otázku "*kdo jsem a kam patřím?*".

Výzkum vycházel z cíle sledovat tři klíčové faktory, které ovlivňují pohled těchto skupin na sebe sama: prvním faktorem je míra integrace komunity do struktur dominantní společnosti v místní a vládní politice. Jako druhé kritérium se stal sociální, demografické a ekonomické charakteristiky zkoumané menšiny či imigrační skupiny. Zatřetí byl brán ohled na kulturní původ členů dotazovaných komunit. Všechna tato více či méně objektivní měřítka mají významný vliv na sebepojetí sledovaných komunit a jejich vnímání sebe sama v rámci české většinové společnosti.

Přestože široký rozsah zkoumaných skupin poskytuje cenný přehled o etnických menšinách v ČR, může také vést ke generalizaci závěrů, které nemusí nutně platit pro specifika mongolské menšiny. Je klíčové přistupovat k analýze této studie s pochopením, že mongolská menšina může mít zkušenosti, které se odlišují od jiných skupin zahrnutých ve výzkumu. V této práci by se měly zkoumat specifické aspekty integrace a strategie související s identitou mongolské menšiny, s důrazem na uchovávání kulturních tradic.

Příručka *Vietnamci, Mongolové a Ukrajinci v ČR: Pracovní migrace, životní podmínky, kulturní specifika* zmiňuje kulturní specifika a zachování mongolské kultury

prostřednictvím komunitních akcí, jazyka, umění a tradičních obřadů. Práce popisuje jejich historii migrace, formování migračních sítí, a způsoby, jakými si uchovávají svou kulturu prostřednictvím jazyka, umění a tradičních obřadů. Zároveň se zabývá překážkami, kterým čelí při integraci do české společnosti, a jak ovlivňují udržování jejich kulturní identity.

Z výzkumu vyplývá, že hlavní prvky mongolské kultury udržované mongolskou menšinou v ČR zahrnují jazyk, komunitní akce, umění a tradiční obřady. Tyto prvky slouží jako klíčové komponenty pro zachování jejich kulturní identity. Mongolská menšina se přizpůsobuje životu v České republice prostřednictvím integrace do pracovního trhu a sociálních interakcí, přičemž si zároveň udržuje svou kulturní identitu. Zvyky a tradice, jako jsou kulturní festivaly a jazykové kurzy, hrají zásadní roli v uchování mongolské identity v českém prostředí. Tato analýza naznačuje, že i přes problémy spojené s integrací, mongolská menšina v ČR úspěšně udržuje a předává svou kulturu dalším generacím.

Pohled na životní situaci Mongolů v České republice, včetně integrace a uchování kulturní identity poskytuje Nová (2020) ve svém článku *"Mongolská menšina v České republice a její integrace"*. K realizaci studie byly využity tzv. focus groups složené z různých profesí, které se konaly v regionech s vyšším počtem mongolských obyvatel (Vysočina, Pardubický kraj, Zlínský kraj, Karlovarský kraj). Hlavní zjištění ukazují na specifika integrace Mongolů, zejména v oblasti bydlení, práce a vzdělávání, ale i v etablování se do regionální politiky. Mongolská menšina v České republice si udržuje své kulturní zvyky a tradice, což je důležité pro zachování jejich identity. Mezi tyto zvyky patří nošení tradičních obleků při speciálních příležitostech a oslavách mongolských i českých svátků s určitou modifikací tradičních českých jídel. Integrace mongolské menšiny v České republice čelí několika překážkám, patří mezi ně jazyková bariéra, nedostatek informací, sociální izolace a riziko vykořisťování. Jedním z řešení se nabízí zlepšení komunikace a interkulturní spolupráce, včetně zavedení pracovní pozice interkulturního pracovníka v regionech s významnou přítomností Mongolů. Tato práce zdůrazňuje význam porozumění specifickým potřebám, s nimiž se mongolská menšina setkává, a nabízí cenný základ pro další výzkum.

Výzkum zaměřený na životní styl a kulturu mongolské menšiny v České republice představuje klíčový příspěvek k pochopení specifík této etnické skupiny. Studie, nazvaná *"Životní styl mongolské minority v České republice"*, si klade za cíl prozkoumat

charakteristiky mongolské minority z hlediska její kulturní identity, životního stylu a zvyků. Z výsledků výzkumu vyplývá, že rodina a kolektivní odpovědnost hrají pro Mongoly žijící v České republice zásadní roli. Výrazná část respondentů tráví volný čas především s rodinou, což odráží silné rodinné pouto a důraz na společně strávený čas, charakteristický pro mongolskou kulturu. V oblasti stravování bylo zjištěno, že mongolská minorita v ČR klade důraz na společné stolování, zejména ve večerních hodinách. Tento zvyk je v souladu s tradičním mongolským způsobem stravování, který se opírá o mléčné výrobky a jednoduché metody přípravy jídel. Dalším zajímavým zjištěním je relativně nízká konzumace alkoholu mezi Mongoly v České republice, což se neshoduje s vysokou konzumací alkoholu v Mongolsku. Tento rozdíl může být ovlivněn různými socioekonomickými a kulturními faktory, které působí na životní styl minority v zahraničí. Výzkum ukázal, že většina mongolské minority v ČR (více než polovina respondentů) se hlásí k buddhismu. Tento fakt může mít významný dopad na uchování kulturní identity mongolské minority v ČR. Zjištění dále ukazují, že mongolská minorita věnuje svým duchovním potřebám méně času, než by se mohlo očekávat, což může být spojeno s adaptací na nové životní podmínky v České republice. Výzkum upozorňuje na problémy spojené s jazykovou bariérou a integrací mongolské minority, jako je uzavřenost komunity a obtíže s nalezením kvalifikované práce v důsledku jazykových omezení. Tyto aspekty jsou důležité pro pochopení výzev, kterým mongolská minorita v ČR čelí.

Dílo Thomase Hyllanda Eriksena s názvem "*Etnicita a nacionalismus*" je hloubkovým pohledem do oblasti sociální antropologie s důrazem na systematický výzkum etnicity jako klíčového tématu. Eriksen poukazuje na složitost a nejednoznačnost etnických identit, které jsou neustále vyjednávány a rekonstruovány v rámci historických a kulturních kontextů. Zdůrazňuje, že etnická identita není pevně daná, ale je výsledkem sociálních interakcí a vnějších vlivů, včetně ekonomických procesů a politických uspořádání. V kontextu uchování kulturní identity se dotýká tématu sociální legitimizace etnických identit a významu autentické interpretace kulturní historie pro udržení silné etnické identity.

Eriksen (2012) definuje etnicitu jako „*aspekt společenských vztahů mezi subjekty, které se považují za kulturně odlišné od jiných skupin*“. Rozlišení mezi dominantním a démotickým (lidovým) diskurzem o etnicitě může být užitečné pro zkoumání, jak se mongolská identita vnímá a reprodukuje, jak v rámci komunity, tak ve vztahu k většinové společnosti v ČR. Kniha se zaměřuje i na vývoj a různorodost moderních antropologických

přístupů ke studiu etnicity, s důrazem na vztah mezi jednotlivcem a skupinovou identitou a jejich roli v nové struktuře společnosti, což může být relevantní pro analýzu mongolské komunity v ČR. Eriksenův přístup umožňuje hlubší porozumění etnickým procesům, formování etnických identit a ideologií, a vztahu mezi jednotlivcem a společností.

4 Teoretická východiska

Tato část se věnuje teoretické části bakalářské práce. Účelem této kapitoly je stručné pochopení teoretických poznatků problematiky kulturní identity. Patří zde také seznámení se s jednotlivými kulturními prvky ovlivňující uchování kulturní identity. Představeny jsou také problematika identit a její formy. Velká část je také věnována k pochopení jazyka a tradicím, jakožto ovlivňující prvky kulturní identity.

4.1 Vymezení základních pojmů

Následující podkapitola se věnuje základním pojmům, které jsou pro vypracování bakalářské práce klíčové, jako např. kultura, adaptace, menšina. Pochopením těchto pojmů je možné dále v rámci praktické části zkoumat kulturní identity vybrané menšiny v České republice.

4.1.1 Kultura

K pochopení pojmu kulturní identita je klíčové definování si i jednotlivých složek, které ji ovlivňují. **Kultura** (z lat. colo = vzdělávat, obdělávat, pěstovat; cultura = pěstování, vzdělávání) je soubor sdílených hodnot, norem, přesvědčení, zvyků, a tradic, které charakterizují skupinu nebo společnost. Je to centrální koncept v sociálních vědách, je chápána jako výsledek specificky lidské činnosti, která se objektivizuje ve fyzických a duševních výtvořech. Tento pojem prošel v průběhu historie výrazným vývojem, od původního spojení s pěstováním země až po současné porozumění, které zahrnuje široké spektrum lidských činností a výtvořů. Změna v pojetí kultury reflektuje hlubší proměny ve společenském a intelektuálním chápání lidské existence a jejího místa ve světě (Matějů a Soukup, 2024).

Axiologické pojetí kultury vychází z filozofické tradice a klade důraz na morální hodnoty a estetické ideály jako na klíčové složky kultury. Tento přístup, hluboce zakotvený v dědictví antiky, renesance a osvícenství, vidí kulturu jako prostředek k dosažení mravní dokonalosti a jako zdroj smysluplného života (Soukup, 2011). V tomto pojetí je kultura často spojována se vzdělaností a s úsilím o kulturní a intelektuální rozvoj jedince.

Na druhé straně, antropologické pojetí kultury, jak bylo formulováno E. B. Taylorem v jeho díle "Primitivní kultura" (1871), představuje kulturu jako "složitý celek", který zahrnuje vědění, víru, umění, morálku a další aspekty sociálního života. Tato definice odmítá

hodnotící charakter axiologického pojetí a umožňuje chápat kulturu jako fenomén, který se vyskytuje ve mnoha různých formách a je specifický pro různé sociální skupiny (Matějů a Soukup, 2024).

V polovině 20. století Kroeber a Kluckhohn ve svém díle "**Kultura: Kritický přehled pojmů a definic**" dále rozpracovali antropologické pojetí kultury, když identifikovali kulturu jako produkt, který je historicky podmíněn, zahrnuje ideje, vzory a hodnoty, a je založen na symbolech (Soukup, 2004). Toto rozšířené pojetí umožňuje komplexní pohled na kulturu, který zahrnuje jak materiální, tak nemateriální aspekty lidské činnosti.

Dnes je kultura často chápána v ještě širším kontextu, zahrnujícím nejen artefakty a sociokulturní normy, ale také procesy, skrze které jsou tyto prvky předávány a adaptovány mezi generacemi. Tento pohled zdůrazňuje procesuální povahu kultury, která je neustále rekonstruována v každodenních interakcích a praktikách (Ingold, 2004).

4.1.2 Menšina

Menšina je termín, který se používá pro označení skupiny osob, jež jsou v dané společnosti početně méně zastoupeny ve srovnání s ostatními členy této společnosti. Základní charakteristika menšiny vychází z kvantitativního hlediska, avšak důležité jsou i kvalitativní aspekty, které zahrnují etnické, jazykové, náboženské nebo kulturní rozdíly oproti většinové populaci. Kritérium početnosti je základní, ale pro hlubší pochopení konceptu menšiny je třeba zohlednit i sociální, politické a ekonomické faktory, které mohou tuto skupinu stavět do pozice sociálního nebo kulturního (Kokaisl, 2014).

Tato definice zahrnuje několik klíčových aspektů:

- **Početná menšina:** Jak z kořene slova vyplývá, menšina představuje skupinu, která je početně slabší než zbytek populace v daném státu nebo regionu.
- **Nedominantní postavení:** Menšiny často zaujímají sociálně, ekonomicky, politicky nebo kulturně nedominantní postavení ve společnosti. Toto postavení může být spojeno s různými formami znevýhodnění nebo diskriminace.
- **Identifikační znaky:** Menšiny se definují na základě rozlišovacích znaků, jako jsou etnicita, národnost, jazyk, náboženství, což jsou základní prvky pro formování jejich identity.

- **Státní příslušnost:** Příslušnost k určité etnické nebo národnostní skupině se často pojí se státní příslušností, což je důležité pro uznání statusu menšiny v rámci daného státu. Vlády však mohou mít tendenci měnit status některých menšin nebo jejich státní příslušnost, což ovlivňuje jejich práva a možnosti.
- **Dynamika menšina-většina:** Vztahy mezi menšinami a většinovými skupinami jsou komplexní a mohou se lišit v závislosti na historickém, sociálním a politickém kontextu. Příklady z historie ukazují, že menšinová skupina může být v některých regionech dominantní, zatímco ve větších státních či mezinárodních kontextech zůstává menšinou (Kokaisl, 2014).

4.1.3 Adaptace

Adaptace jedinců v nových kulturních prostředích je komplexním procesem, který byl intenzivně zkoumán v rámci kulturních a sociálních věd. Adaptace migranta v hostitelské zemi je detailně prozkoumán v rámci Berryho modelu akulturace. Tento model poskytuje hluboký vhled do různých strategií, které lidé adoptují při konfrontaci s překážkami a příležitostmi, jež přináší život v nové kultuře. Berry (2001) identifikoval čtyři základní strategie akulturace: asimilace, integrace, separace a marginalizace. Každá z nich představuje směr, jakým způsobem jedinci mohou reagovat na setkání dvou rozdílných kultur – své domovské a nově přijaté hostitelské.

Asimilace je v Berryho modelu popsána jako situace, kdy jedinec přijímá kulturu a normy hostitelské země, zatímco postupně opouští svoji původní kulturní identitu. Tento proces může být motivován touhou po bezproblémové integraci, profesním postupem, nebo snahou o sociální přijetí. Asimilace často vyžaduje od jedinců značné úsilí a adaptabilitu, jelikož se musí naučit nové jazyky, zvyky a normy chování, aby se stali neodmyslitelnou součástí nového společenského prostředí.

Integrace je harmonickým modelem, který umožňuje jedincům udržovat svoji původní etnickou identitu, zároveň se úspěšně zapojují do kulturního a společenského života hostitelské země. Tento model akulturace je často považován za nejideálnější, jelikož podporuje psychologickou pohodu a sociální soudržnost. Integrace umožňuje jedincům těžit z bohatství obou kultur, rozvíjet nové sociální sítě a podílet se na tvorbě multikulturní společnosti

Separace nastává, když jedinci dávají přednost udržení silného vztahu k domovské kultuře a současně se vyhýbají interakci s hostitelskou kulturou. Tento model může být

výsledkem osobní volby nebo reakce na vnímanou nepřátelskost či diskriminaci v hostitelské společnosti. Přestože separace může jedincům poskytnout pocit bezpečí a příslušnosti k jejich původní kultuře, může také vést k izolaci a omezeným příležitostem v novém prostředí.

Marginalizace je situace, ve které jedinci ztrácí kontakt jak se svou původní, tak s hostitelskou kulturou, což vede k pocitům odcizení a ztráty příslušnosti. Marginalizace může být důsledkem mnoha faktorů, včetně sociálního vyloučení, nedostatečné podpory ze strany hostitelské společnosti, nebo vnitřních konfliktů týkajících se identity.

Adaptace mongolské menšiny v České republice a udržení si jejich původní kulturní identity je proces, který může být prozkoumán skrze tyto Berryho modely adaptace. Tyto modely nabízejí teoretické rámce pro analýzu, jak Mongolové a jejich potomci uchovávají svou kulturní identitu a zároveň se přizpůsobují životu v novém prostředí.

4.1.4 Etnicita

Etnicita je způsob kolektivní identifikace. Etnicita může být doprovázena představami o rase. Eriksen (2012) vyvozuje, že pojem etnicita nenese konotace o biologických a přirozených vlastnostech tak jako rasa, ale jedná se spíše o kulturní solidaritu, která se může změnit asimilací do dominantní skupiny. Etnická skupina si zakládá na mýtu o společném původu, tedy původ potvrzuje etnicitu. Společný kořen může, ale nemusí, podmiňovat solidaritu a kolektivní identifikaci. V některých případech je původ upřednostňován před sdílenými kulturními rysy a sociální integrace v myšlenkách “rasové čistoty”. Členové etnické skupiny věří, že jsou jiní od členů ostatních skupin. V nacionalismu dochází k překrývání hranic mezi kulturou a politikou. Etnické skupiny mohou žádat uznání a kulturní práva, ale nepožadují vládu. Nacionalismus nemusí mít etnický základ, i když často mívá. Mezi sociální třídou a etnicitou existuje vzájemný korelační vztah, neboť kulturní a “rasové” rozdíly mohou být kritéria v sociálních nerovnostech, které ovlivňují pozici jedince ve společnosti. Etnicita samo o sobě není hierarchická, ale v kombinaci s historií a ekonomickými, politickými a vzdělanostními rysy se ukazuje vzorec sociálních nerovností pro určité etnicity.

Etnické skupiny jsou samostatné jednotky, ale jsou si vědomy existence jiných skupin, čímž se odlišují od pojmu kmen, který je izolován. Eriksen (2012) dokonce říká, že

se kontaktem s ostatními skupiny etnicita vytváří. Etnická identita se prohlubuje s intenzitou kontaktu s jinými komunitami. Mezi skupinami existuje standardizovaný vztah, ať už pozitivní či negativní, který určuje jejich chování. Proto otázka na etnicitu padá jako mezi první při seznamování. Identita ve skupině se tvoří odlišováním – uvědoměním se tím, čím nejsou. V novém prostředí etnicity trvají na zachování své kulturní identity, zjevným příkladem je nová označení identity v USA pomlčkou (afro-američan, asijsko-američan). Výhoda pojmu etnicita spočívá v tom, že dokáže projevit dynamičnost skupin, tedy proměnlivost a pohyblivost termínu vzájemným působením různých faktorů (Eriksen, 2012).

Pro mongolskou komunitu v ČR může být udržování etnické identity zvláště důležité jako způsob, jak zachovat spojení s mongolskými kořeny a kulturou. To může zahrnovat praktikování tradičních mongolských zvyků, oslavu mongolských svátků a udržování si mongolského jazyka a náboženských tradic.

4.2 Identita

Identita, ve své nejzákladnější podobě, představuje otázku "kdo jsem?" a "kým chci být?". V psychologii a sociologii je tento koncept rozpracován do dvou hlavních kategorií:

- osobní identity
- sociální identity

Osobní identita se týká sebepojetí jedince, které zahrnuje jeho hodnoty, přesvědčení, cíle a vlastnosti, které ho odlišují od ostatních. Sociální identita pak reflektuje, jak jedinci vnímají svou příslušnost k různým sociálním skupinám, jako jsou například etnické skupiny, rod, pracovní kolektivy a další (Tajfel & Turner, 1979; Eriksen, 2012).

Eriksen (2012) ve své teorii psychosociálního vývoje zdůrazňuje, že vývoj osobní identity je klíčovým úkolem dospívání a rané dospělosti. Identita se formuje prostřednictvím integrace minulých zkušeností, současných očekávání a budoucích aspirací. Eriksen dále považuje úspěšnou integraci těchto aspektů za základní pro dosažení pocitu sounáležitosti a působnosti ve společnosti.

V kontrastu s Eriksenovým zaměřením na individuální aspekty identity, sociálně-psychologická teorie sociální identity, formulovaná Tajfelem a Turnerem (1979), klade důraz na význam skupinové příslušnosti pro formování identity. Podle této teorie jedinci odvozují část svého sebepojetí z členství v sociálních skupinách, přičemž tyto skupiny

poskytují rámec pro porozumění světu a umístění sebe sama v něm. Skupinová identifikace tak může výrazně ovlivnit, jak jedinci vidí sami sebe a jak jsou vnímáni ostatními.

4.2.1 Kulturní identita

Kulturní identita může být definována jako pocit příslušnosti k určité skupině nebo kultuře. Je to soubor charakteristik a hodnot, které jedince spojují s jeho etnickou, národní nebo kulturní skupinou. Stuart Hall, významný teoretik v oblasti kulturních studií, popisuje kulturní identitu jako "*společný kulturní kód*", který poskytuje "*stabilní, neměnné a trvalé jádro*" jedincům a zároveň umožňuje určitou variabilitu a dialog mezi různými kulturami (Hall, 1996).

Hall (1996) nabízí dva rozdílné přístupy k pojmu kulturní identity, které jsou zásadní pro pochopení dynamiky uchování kulturní identity mongolské menšiny v České republice.

První přístup pojímá kulturní identitu jako odraz sdíleného, kolektivního "pravého já", které vychází ze společných historií a předků. Tento pohled, zdůrazňující jednotný kulturní kód a historické zkušenosti, poskytuje optiku pro zkoumání toho, jak je kolektivní identita mongolské menšiny zakotvena v jejich sdílené minulosti a kulturním dědictví. Tento přístup může odhalit, jak historické vazby a kulturní praxe přispívají k soudržnosti a kontinuitě mongolské komunity v českém prostředí.

Na druhé straně, Hallův druhý přístup uznává tekutou a transformační povahu kulturní identity, přičemž uznává kritické rozdíly, které formují naše "stávání se" stejně jako "být". Tento pohled je nástrojem pro pochopení adaptivních a vyvíjejících se identit mongolské menšiny v reakci na českou kulturní krajinu. Odhaluje procesy kulturní adaptace a transformace, zdůrazňuje vzájemné propojení mezi mongolským kulturním dědictvím a novými společenskými vlivy.

Koncept kulturní identity, jak je Hall (1996) definuje, silně spoléhá na sdílenou historii a kolektivní paměť. Tento předpoklad může být problematický v případech, kde individuální zkušenosti s historií a pamětí divergují nebo jsou v konfliktu. Při aplikaci Hallův konceptů je důležité rozlišovat mezi kolektivními narativy a individuálními zkušenostmi, které mohou odhalit odlišné perspektivy na udržování kulturní identity v diaspoře.

Pro mongolskou menšinu v České republice to může znamenat, že jejich etnická identita je ovlivněna interakcí s českou kulturou a společností, stejně jako uchováváním mongolských tradic a hodnot.

4.2.2 Etnická identita

Etnická identita představuje klíčový aspekt, jak jednotlivci konstruují a interpretují své místo ve společnosti. Tato identita je odrazem hlubokého pocitu příslušnosti k určité etnické skupině, což se projevuje sdílením kulturních prvků, jako jsou jazyk, tradice, historie, věření a zvyky, a často i společným geografickým původem. Povaha etnické identity znamená, že se může vyvíjet a měnit v závislosti na proměnlivých sociálních kontextech a osobních zkušenostech jednotlivce. Tento proces umožňuje lidem nejen definovat, kdo jsou, ale také formovat a přetvářet své vztahy s ostatními a jejich chápání světa, což má zásadní význam pro jejich sociální interakce a vnímání identity (Phinney, 1996).

Podle Diaz-andreu a Lucyho (2005) se původně archeologie snažila identifikovat národy nebo etnické skupiny v minulosti primárně prostřednictvím rozšíření materiální kultury, přičemž předpokládala přímou spojitost mezi šířením charakteristických artefaktů a územím určité skupiny. Tento přístup byl založen na víře, že takové skupiny byly rasově propojeny, sdílely jazyk a kulturní praktiky, a proto mohly být sledovány prostřednictvím jejich materiálních pozůstatků (Diaz-andreu a Lucy, 2005).

Tento tradiční pohled byl však zpochybněn současnými pozorováními sociologů a antropologů, což vedlo k přehodnocení toho, co tvoří etnicitu. Etnické skupiny jsou nyní chápány spíše jako myšlenka než jako konkrétní věc, charakterizovaná tím, že její členové se rozhodují dělat některé věci podobnými způsoby a odlišně od ostatních. Tyto podobnosti a rozdíly jsou artikulovány jako etnické, často formulované v termínech sdíleného původu nebo sestupu. Tento posun v pochopení se odvrací od pohledu na etnicitu jako na vrozenou charakteristiku a vidí ji jako aspekt sociálních vztahů, spíše způsob chování než hmatatelnou entitu. Etnická identita se rozvíjí a může se měnit během života jednotlivce a liší se v závislosti na kontextu interakce. (tamtéž)

4.2.3 Národní identita

Národní identita, na druhé straně, se vztahuje k pocitu příslušnosti k určitému státu nebo národu a je často spojena s občanstvím, státními symboly a politickou loajalitou. Eriksen (2012) zdůrazňuje, že národní identita je konstruována a udržována prostřednictvím "představovaných komunit", kde si jednotlivci představují sdílenou sounáležitost s ostatními členy národa, i když se nikdy osobně nesetkali.

Pro mongolskou komunitu v ČR může proces integrace do české společnosti zahrnovat adaptaci a přijetí některých aspektů české národní identity, zatímco si stále udržují svou etnickou identitu. Toto může zahrnovat učení se českému jazyku, účast na českých kulturních a společenských událostech a zapojení do českého politického a společenského života.

Navigace mezi etnickou a národní identitou může být pro mongolskou komunitu v ČR složitá. Eriksen (2012) poukazuje na to, že individua a skupiny neustále vyjednávají své identity v reakci na vnější sociální, politické a ekonomické síly. Mongolští Češi mohou najít způsoby, jak sloučit aspekty obou identit, což vede k hybridním formám kulturního vyjádření, kde tradiční mongolské prvky koexistují s prvky české kultury.

4.3 Jazyk

Podle sociologické encyklopedie je jazyk komunikační systém složený z různých znaků, primárně zvukových a sekundárně psaných, které slouží k dorozumění a komunikaci v daném společenství (Hůrková a Vodáková, 2018). Podle Šatavy (2009) jazyk vystupuje jako fundamentální součást lidské sociální interakce a základní pilíř kulturní identity. Jazyk je prezentován jako sofistikovaný systém znamení a pravidel, umožňující lidem komunikovat, vyjadřovat a sdílet myšlenky, zkušenosti a emoce. Tato definice zahrnuje nejen verbální, ale i psané a neverbální komunikační kanály, které se mezi lidmi rozvíjejí a předávají z generace na generaci. Jazyk tak slouží jako zrcadlo sociokulturních realit a historie společenství, které jej užívá.

Šatava dále rozvíjí diskusi o jazyku ve vztahu k etnickým menšinám, kde jazyk přechází od prostého komunikačního nástroje k zásadnímu prvku, který utváří a zachovává identitu skupiny. V tomto kontextu je jazyk chápán jako hlavní identifikační znak, nezbytný pro udržení kultury, tradic a sociální soudržnosti etnických menšin. Vyzdvihuje roli jazyka jako mechanismu, který umožňuje menšinám zachovat si svou kulturní identitu v rámci dominantní společnosti, a poukazuje na jeho klíčový význam pro přežití a rozvoj menšinových kultur.

Dle lingvistů Edwarda Sapira a jeho studenta Benjamina Lee Whorf (1956), jazyk, kterým mluvíme, ovlivňuje náš způsob myšlení a vnímání světa. Sapir (1929) dále ve své práci zdůraznil, že „člověk je věznem svého jazyka“ a že jazyk ovlivňuje nejen komunikaci, ale i kognitivní procesy jedince. Whorf (1956) rozšířil tuto myšlenku a tvrdil, že jazykové struktury mohou omezovat a určovat kognitivní kategorie, které lidé používají k uspořádání

reality. Co se týče mongolské menšiny v České republice je jazyk klíčovým prostředkem, prostřednictvím něhož si tato komunita uchovává svou kulturní identitu a tradice. Jazyk slouží nejen k zachování a předávání mongolské historie, mytologie a literatury, ale také k udržení spojení s mongolskou kulturou a hodnotami.

Joshua A. Fishman (1991) ve své knize "Reversing Language Shift" zkoumá, jak menšinové a ohrožené jazyky čelí riziku vymření v důsledku sociálních, ekonomických a politických tlaků, které preferují dominantní jazyky. Ztráta jazyka vede nejen k rozpadu komunikace mezi generacemi, ale také k postupnému vytrácení kulturního dědictví a sounáležitosti. Pro mongoly v České republice je zachování mongolského jazyka klíčové pro udržení spojení s jejich kulturní identitou a odolávání asimilačním tendencím dominantní české společnosti.

4.4 Náboženství a tradice

Náboženství je v nejobecnějším smyslu chápáno jako vztah člověka k tomu, co ho přesahuje. Toto zahrnuje představu nebo pocit existence nadpřirozeného světa, který se skládá z různých sil, bytostí či mocností, a víru, že člověk je na této transcendentní skutečnosti nějakým způsobem závislý. V jádru náboženského přesvědčení leží snaha člověka o navázání přímého či zprostředkovaného kontaktu s transcendentnem, což se projevuje v různých obřadech a rituálech. Tyto praktiky, společně s vírou ve závislost člověka na nadpřirozené realitě, slouží k uspokojení životních potřeb a poskytují hodnotovou orientaci. Náboženství také odráží vzájemnou sounáležitost mezi lidmi a jejich pocit nedostatečnosti, především v kontextu časové omezenosti lidského života (Hora, 2024).

Studium náboženství odhaluje, jak se náboženské víry a praktiky promítají do každodenního života, ovlivňují sociální normy a hodnoty, a formují základy kulturní identity. Role náboženství jako mediátora mezi člověkem a nadpřirozeným, reprezentovaná často knězi a dalšími náboženskými autoritami, ztělesňuje důležitý aspekt, jak náboženství přispívá k soudržnosti společnosti a poskytuje rámec pro individuální a kolektivní smysluplnost. Náboženské systémy a rituály tak nabízejí strukturu pro porozumění světu, uspokojení duchovních a emocionálních potřeb, a umožňují lidem navigovat ?? života s pocitem závislosti na vyšších mocnostech. Tím významně přispívají k utváření a udržování kulturní identity, reflektující rozmanitost věroučných systémů a praktik v různých kulturách a historických obdobích (Hora, 2024).

Geertz (2000) definuje náboženství jako „*systém symbolů, které v lidech ustavují silné, pronikavé a dlouhotrvající nálady a motivace tím, že formulují pojmy obecného řádu bytí a obdařují tyto pojmy takovým nádechem skutečnosti, že se tyto nálady a motivace zdají jedinečně realistické*“.

Podle Geertze mají náboženské symboly klíčovou roli ve vytváření smyslu. Pomáhají lidem porozumět životním událostem a zkušenostem, a to i v těch nejvíce základních aspektech jejich existence, jako je smrt, narození, láska, zlo a spravedlnost. Tyto symboly a rituály tedy nejsou pouze formálními prvky náboženství, ale aktivně formují způsob, jakým lidé vnímají realitu a jejich místo v ní.

Při aplikaci Geertzova přístupu na mongolskou menšinu v ČR můžeme lépe pochopit, jak náboženské symboly a praktiky, přenesené z Mongolska, pomáhají udržovat kulturní identitu a poskytují smysluplný rámec pro život v novém prostředí. Mongolské náboženské tradice, zejména buddhismus a šamanismus, nabízí bohatý repertoár symbolů, které mohou sloužit jako most mezi tradiční mongolskou kulturou a každodenním životem v diaspoře, čímž podporují udržení kulturní identity a posilují sociální soudržnost mongolské komunity.

Tradice se vztahuje k předávání zvyků, přesvědčení, a rituálů z generace na generaci. Tyto tradice mohou zahrnovat kulturní praktiky, náboženské rituály, oslavy, jídlo, oděvy a další aspekty každodenního života. Edward Shils ve své práci "Tradition" (1981) popisuje tradici jako prvek, který je v kultuře udržován dlouhodobě, často s pocitem respektu a úcty k minulosti.

Sociologické encyklopedie (Keller, 2020) uvádí, že tradice zahrnují přetrvávající vzory chování, které redukují nejistotu rozhodování a slouží jako orientace pro kolektivní jednání. Mají jak pragmatickou, tak symbolickou funkci, přičemž zpřítomňují hodnoty významné pro danou kulturu nebo subkulturu. V moderních společnostech přetrvávají tradiční vzorce jednání, přestože byly částečně nahrazeny účelově racionálním jednáním díky vědeckému a technickému pokroku. Tradice slouží k ožívování a zpřítomňování hodnot relevantních pro současnost a mají význam pro sociální statiku.

Zvyky jsou specifické praktiky nebo konvence, které jsou běžné v určité kultuře nebo společnosti. Zvyky se mohou týkat široké škály aktivit, od jídelních návyků po způsoby slavení svátků a rituálů. Zvyky jsou často opakovány a mají tendenci stát se normou v rámci skupiny (Douglas, 1996).

Clifford Geertz (1973) zdůrazňuje význam tradic a zvyků jako "strukturovaného souboru symbolů a znamení", které umožňují jedincům orientovat se ve světě a interpretovat své kulturní prostředí. Pro mongolskou komunitu v České republice je zachování tradičních slavností, jako je Cagán sar (mongolský lunární nový rok), náboženských rituálů a tradičních uměleckých forem, jako je mongolský taneční a hudební projev, způsob, jak si zachovat spojení s jejich původní kulturou a dědictvím. Tyto tradice nejen udržují kulturní identitu, ale také poskytují prostředek, jak ukázat mladším generacím hodnoty a zvyky jejich předků, což pomáhá uchovávat kulturní kontinuitu (Geertz, 1973).

4.5 Migrace

Ministerstvo vnitra České republiky (2023) definuje migraci jako:

“přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje. Migrace může být krátkodobá, dlouhodobá, trvalá i opakovaná (cirkulární)”.

Dle sociologické encyklopedie je migrace, odvozená z latinského "migratio" znamenající přestěhování, popisuje prostorové přemísťování osob přes různé hranice, typicky administrativní, což vede ke změně místa bydliště na dobu kratší, delší, nebo i natrvalo. V důsledku svého významu se migrace stala předmětem mnoha studií, které se snaží měřit její intenzitu a sledovat její dopady na sociální a profesní struktury, bydlení, pracovní příležitosti, vzdělávání, zdravotnictví, a dokonce i na životní styl, tradice a rodinné vazby. Výzkum v oblasti sociologie a sociální a kulturní antropologie se soustředí na motivy migrace a její dopady, stejně jako na regulaci migrace a její vztah k sociální, populační a natalitní politice, přičemž neopomíjí ani význam migračních pohybů v kontextu politických systémů, situací menšin a vzniku nátlakových skupin (Fialová, 2017).

Eriksen (2012) definuje přistěhovalce jako nemající občanství v hostitelské zemi a patřící k většinové populaci ve své domovské zemi. Zároveň ale uvádí, že imigranty jsou ti, kteří jsou lokálními obyvateli vnímány jako mající odlišnou kulturu. Existuje mocenská asymetrie mezi většinovou společností hostitelské země a migranty v roli menšiny kvůli ekonomické, politické a kulturní nadvládě majority. V kontextu Evropy

neevropští pracovní migranti zaujímají většinou nízké pozice v práci jako rezervní pracovní síla, která v době recese přehlížena nebo dokonce vyhnána. Mezi migranty a dělnickou třídou může docházet ke konfliktům, které mohou vyostřit v rasismus.

4.5.1 Teorie push-pull

Teorie „push-pull“ vysvětluje migraci jako proces, který je motivován kombinací "push" (tlačících) a "pull" (tahajících) faktorů. "Push" faktory zahrnují negativní aspekty v zemi původu, jako jsou ekonomické problémy, nedostatek pracovních příležitostí, politická nestabilita nebo diskriminace, které lidi motivují k opuštění svého domova. Naopak, "pull" faktory jsou přitažlivé aspekty hostitelské země, včetně lepších pracovních příležitostí, vyššího životního standardu, politické stability a příležitostí pro vzdělání, které lidi lákají k migraci (Lee, 1966).

V kontextu mongolské menšiny v České republice mohou být "push" faktory spojené s výrazně horší ekonomickou a sociální situací v Mongolsku, zatímco "pull" faktory mohou zahrnovat vnímání České republiky jako země s lepšími možnostmi vzdělání a pracovními příležitostmi. Počáteční migrace mohla být motivována především hledáním lepšího života, ale jak se mongolská komunita v ČR rozrostla, sociální sítě a komunitní vazby se staly důležitými "pull" faktory, které podporují další migraci.

5 Vlastní práce

5.1 Přehled mongolské historie a kultury

Mongolská historie je charakterizována několika klíčovými obdobími, která měla významný dopad na formování mongolské kultury. Před vznikem Mongolské říše byla mongolská společnost typicky nomádská, s velkým důrazem na rodinné vazby a kmenovou příslušnost (Srba a Schwarz, 2015). Tento životní styl, založený na pastevectví a migraci, měl zásadní vliv na sociální strukturu a kulturní tradice, které se formovaly v souladu s potřebami spojenými s nomádským způsobem života.

Čingischán, který se narodil jako Temüjin kolem roku 1162, byl klíčovou postavou v historii Mongolska. Jeho schopnost sjednotit mongolské kmeny a vytvořit silnou centralizovanou říši představuje významný moment v mongolské historii (Weatherford 2004). Pod jeho vedením Mongolové rozšířili své území a vytvořili rozsáhlou říši, která se rozkládala od východní Asie až po Evropu. Čingischánova vláda byla charakterizována nejen vojenskými úspěchy, ale také schopností adaptovat různé kultury a technologie do mongolské společnosti. Jeho smrt v roce 1227 představovala začátek postupného rozpadu mongolské říše, který byl způsoben interními konflikty a neschopností udržet tak rozsáhlé území pod kontrolou (Rossabi 2005).

Po rozpadu Mongolské říše začala nová éra mongolské historie. Mongolsko se rozdělilo na několik menších chanátů, a i když už nikdy nedosáhlo svého původního významu jako velmoc, uchovalo si svou kulturu a identitu. V 17. století bylo Mongolsko podmaněno mandžuskou dynastií Čching, což mělo dlouhodobý dopad na jeho politickou a sociální strukturu (Srba a Schwarz, 2015).

Ve 20. století došlo k dalším zásadním změnám, když Mongolsko v roce 1921 získalo nezávislost od Číny a později se stalo satelitním státem Sovětského svazu. Toto období bylo charakterizováno snahami o modernizaci a sekularizaci, které zahrnovaly reformy vzdělávacího systému, ekonomiky a vlády. Tyto změny měly hluboký dopad na mongolskou společnost a kulturu, přičemž došlo k určitému odchodu od tradičních hodnot a zvyků (Rossabi 2005).

5.2 Prvky mongolské kultury

Tradiční mongolská kultura a společnost jsou hluboce zakořeněny v nomádkém způsobu života, který ovlivňuje sociální struktury, hodnoty a každodenní praktiky. Tento životní styl, založený na pastevectví a kočování, vyžaduje od Mongolů adaptabilitu, spolupráci a hluboké porozumění přírodě, což se odráží ve všech aspektech jejich kultury (Fernandez-Gimenez, 2000).

5.2.1 Jazyk

Mongolština vychází z jazyka většinové etniky Chalcha v Mongolsku a hovoří jej okolo 6 milionů lidí včetně jejich dialektů (Blundenová, 2009). Jedná se o jazyk aglutinační. To znamená, že využívá přípon a předpon pro různé skloňování a proměny gramatiky (Grollová a Zikmundová, 2001). Pro popis jazykových podobností napříč regiony světa vznikly teorie jazykových skupin. Pro pohoří Altaj lze identifikovat různé jazyky z “altajské jazykové rodiny”. Do této jazykové rodiny se přiřazují nejčastěji tři větve: turkotatarské, mongolské a mandžusko-tunguzské jazyky, i když někteří přiřazují i další asijské jazyky. Lidé, kteří hovoří jazykem z mongolské větve, lze nazvat Mongoly. Existují dva proudy teorií a liší se v předpokladu vzniku jazyka:

(1) první skupina teoretiků se domnívá rozpad pranárodu,

(2) druzí vysvětlují podobnosti tak, že se vlivem blízkosti národů a kmenů začali zároveň mezi sebou ovlivňovat.

Jazyky z altajské rodiny se podobají i uralským jazykům. (Grollová a Zikmundová, 2001, Schwarz, 2010) Autorky Grollová a Zikmundová (2001) však poukazují, že jazyk nebyl pro kočovné kmeny prioritou, neboť se kladl důraz na mocenské organizace, a proto docházelo často válkách aliancí, čímž se jazyky mísily. Například, poturečtilý kmen Merged stále nese stopy mongolského jazyka ve svém jménu (znamenající moudří) (Grollová a Zikmundová, 2001).

5.2.2 Náboženství

Přibližně 40 % obyvatel Mongolska se identifikuje jako bez vyznání, což můžeme z části přikládat jako důsledek komunistické ideologie a protináboženským čistkám. Okolo 52 % populace praktikuje tibetský buddhismus a asi 8 % se následně hlásí k islámu, šamanismu a křesťanství. (Mongolský statistický úřad, 2020; Schwarz, 2010) Muslimské

obyvatelstvo tvoří hlavně etnikum Kazachů. Křesťanství získává oblibu u mladých generací pro jeho odlišnost od buddhismu a šamanismu. V minulosti se křesťanství rozšířilo díky obchodům na Hedvábné stezce, dále pak v 19. století docházelo k misiím, které měly dopad spíše na Vnitřní Mongolsko (Blundenová, 2009). Šamanské praktiky se prolínají s těmi tibetskými, což je podobný případ s lidovým náboženstvím, které přijímá praxe od jiných náboženství spolu s lidovými věrouky.

Obojí má v Mongolsku dlouhou historii. Lidové náboženství si zakládá na pověřivosti, uctívání nebe, ohně a předků, které mají i písemné doklady z prastaré minulosti. Šamanismus je postaven na rituálech, které umožňují vstup do světa duchů a démonů. Přístup garantují šamanové, kteří v transu mohou komunikovat s vyššími silami. Lidé chodí často za šamany pro zajištění ochrany a zdraví. Psychické nebo věštecké síly jsou podmínkou pro šamana. (Blundenová, 2009; Schwarz, 2010)

Mongolsko jako postsocialistický stát nezažil souvislou buddhistickou tradici tak jako některé jiné asijské buddhistické národy. V současnosti dochází k pokusům o návrat motivované spojením této náboženské tradice s národní a etnickou identitou kvůli kořenům buddhismu k Mongolské říši. Na buddhismus se stále nahlíží jako na prostředek podvolení Mongolů od Mandžů, kvůli kterému dnešní Mongolsko nemůže dosáhnout takových pokroků, jakých mohl. Tento názor lze vystopovat do 19. a 20. století k mongolským nacionalistům a marxistům, kteří šířili tento sentiment. (Elverskog, 2006)

5.2.3 Tradice a zvyky

Národní slavnosti vyvolávají pocit pospolitosti a sjednocení. Ústředním je interakce mezi organizátory a účastníky. Veřejný charakter národních slavností pomáhá formovat kolektivní vědomí a masovou lojalitu. Součástí slavností je rituál, který potvrzuje vztah jedince k národu pravidelným opakováním iracionálního (až emocionálního) rituálu. (Hroch, 2012) Podle kontextu a tématu slavnosti lze dle Hrocha (2012) rozlišit šest typů slavností.

1. Slavnosti navazující vědomě či nevědomě na starší tradici náboženských, dynastických či lidových oslav,
2. připomínky významných událostí národních dějin,
3. výročí osobností národního života, respektive jejich pomníků,
4. pohřby národních velikánů,
5. politické mítinky vyjadřující politické požadavky,
6. tělovýchovné (a případně i vojenské) slavnosti.

Mongolsko každoročně oslavuje osm státních svátků, včetně Nového roku lunárního Nového roku (Cagán sar), Mezinárodního dne žen, Dne dětí, svátku Nádam, Dne republiky, narozenin Čingischána a Dne nezávislosti Mongolska. Ačkoli Mongolové neoslavují Vánoce, je běžné vidět v Ulánbátaru vánoční stromky, pod nimiž nechybějí dárky. Na Nový rok si rodiny vyměňují dárky a společně vítají nový, prosperující rok. Mezinárodní den žen, důležitý svátek pocházející z tradice bývalých sovětských republik, je v Mongolsku stále významný a slaví se již více než století. Den dětí (1. června) je v Mongolsku oslavou plnou zábavy a aktivit, kdy tradičně rodiny obdarovávají své děti hračkami, sladkostmi, oblečením nebo vzdělávacími potřebami. Stejný den se slaví i Den matek, kdy jsou matky oceněny květinami a dárky. Narozeniny Čingischána, oslavované první den zimy podle lunárního kalendáře, představují národní hrdost a jsou spojeny s pochodem devíti bílých praporů a zápasnickým turnajem. Den republiky (26. listopadu) připomíná přijetí první mongolské ústavy v roce 1924, a Den nezávislosti (29. prosince) oslavuje moment, kdy Mongolsko vyhlásilo nezávislost dynastii Čing v roce 1911. Tyto svátky jsou v Mongolsku projevem národní identity a kulturního dědictví, odrážející historický vývoj a společenské hodnoty mongolského národa.

Obrázek č. 1 Festival Nádam

Zdroj: online dostupné z <https://montsame.mn/ru/read/164073>

Nádam je letní slavnost, která zahrnuje sportovní soutěže v lukostřelectví, jízdě na koni a zápase ukazující velkou válečnickou minulost Mongolska. Mongolové chodí spolu s rodinou v tradičních kostýmech sledovat sportovní utkání do měst. Jeho kořeny se datují zpátky do dob Čingischána, kdy se Nádam slavil několikrát ročně. Oslavuje se tři dny mezi 11. a 13. červencem kvůli Süchbátarovi, který spojil tuto slavnost s výročí komunistické revoluce. V roce 2010 byla připsána na UNESCO list mistrovských děl ústního a nehmotného dědictví lidstva. (Blundenová, 2009; UNESCO, 2010) Podle typologie Hrocha (2012) se jedná o slavnost odkazující na starší tradici lidových oslav a tělovýchovné slavnosti.

Cagán sar, neboli Bílý měsíc, je oslava nového lunárního roku a jara v době dlouhé chladné zimy. Trvá tři až čtyři dny a nemá fixní datum. Určuje se podle lunárně-solárního kalendáře, ale obvykle se jedná o období mezi koncem ledna a začátkem března. Název "Bílý měsíc" vychází z příznivého významu bílé barvy u Mongolů. Přípravy na Cagán sar začínají přibližně měsíc předem s výrobou nového oblečení, shromažďováním jídla a dárků a úklidem domova. Poslední den před novým rokem, bitüün, je plný rituálů, včetně obětí ohni, modliteb k domácím Buddhům a tradiční večeře. První den Cagán sar začíná brzy ráno uctíváním nebe a pokračuje rituály a návštěvami. Důležitá je také astrologická volba směru pro výjezdy a návraty (Atwood, 2004). Klíčová je také hostina, která se připravuje na stole celou dobu svátku. Rodiny chodí v tradičním oblečení na návštěvu známých, která má pro hosty připravenou hostinu. Mladí lidé zdraví známé objetím "dzolgoch", kdy dává své předloktí pod předloktí staršího člena jako vyjádření úcty. Používá se někdy při pozdravu světle modrý, nebo bílý šátek "chadag", který se dá přes ruce. Hosté i hostující dávají dárky, nebo peníze, které se přijímají oběma rukama. Podobně jako u Nádamu dochází k zápasům a koňským závodům. (Blundenová, 2009) Dle Hrocha (2012) by se dalo říci, že se jedná o svátek pokračující náboženskou a lidovou tradici.

Obrázek č. 2 Slavnostní tabule

Zdroj: online dostupné z <https://mn.wikipedia.org>

Tradiční mongolská kuchyně se skládá ze dvou hlavních přísad – mouky a masa. Nejzákladnější jsou knedlíčky tří druhů každé vařené jiným způsobem. „Búz“ jsou knedlíčky se směsí mletého masa, které se vaří v páře vody. Můžeme je vidět, např. na Cagán sar. Potom „chúšúr“ jsou placaté knedlíčky s mletým masem, ale tentokrát smažené. Dále jsou menší „banš“ knedlíčky s masem v polévkách. Mongolsko vyvinulo spoustu mléčných produktů z různých druhů mléka (ovčí, kravské, kozí, velbloudí, kobyli). „Árúl“ je tvrdý sušený tvaroh, který se suší tradičně na venkově na jurtách, „cöcgí“ je sladká, krémová smetana a „tarag“ je jogurtový nápoj. „Ajrag“ je fermentovaný alkoholický nápoj z mléka (Blundenová, 2009).

Obrázek č. 3 Búz

Zdroj: online dostupné z <https://www.mnb.mn/i/255842>

5.3 Mongolové v České republice

Následující podkapitola se věnuje historii migrace Mongolů do České republiky. Jsou zde přiblíženy česko-mongolské vztahy a současná situace.

Obrázek č. 4 Mongolské tanečnice v Praze

Zdroj: Foto Davaadorj, 2024

5.3.1 Historie migrace

Historie česko-mongolských vztahů má své kořeny již v roce 1950, kdy Československo navázalo diplomatické styky s Mongolskem jako čtvrtá země na světě po Sovětském svazu, Číně a KLDR. Toto období bylo charakterizováno řadou bilaterálních dohod a mezivládních smluv, které otevřely dveře pro vzájemnou spolupráci v mnoha oblastech, včetně průmyslu, zdravotnictví a vzdělávání. V 60. letech 20. století se Československo podílelo na výstavbě a vybavení "První nemocnice" v Ulánbátaru, což byl jeden z mnoha příkladů úzké spolupráce mezi oběma zeměmi (Brodský, 2020; Šíma, 2002).

Po druhé světové válce se politické, ekonomické a kulturní vazby mezi Československem a Mongolskem dále rozvíjely, což vedlo k intenzivní výměně pracovníků

a studentů mezi oběma zeměmi. Zejména po roce 1960, kdy se Československo stalo po SSSR druhým největším obchodním partnerem Mongolska, docházelo k častým pracovním a studijním stážím, které pomáhaly posilovat vzájemné vztahy (Hladílek, Polák, Šíma, 1997).

Po roce 1989, s koncem komunistické éry v Československu, došlo k významným změnám v česko-mongolských vztazích. I přes určité ochlazení vztahů a uzavření českého velvyslanectví v Ulánbátaru v roce 1993, se obě země snažily udržet přátelské vazby. Velvyslanectví bylo obnoveno v roce 1999, což otevřelo novou kapitolu ve vzájemné spolupráci, včetně obchodních a zahraničněpolitických dohod, které usnadňovaly zaměstnávání občanů obou zemí (Čelko, 2001).

Migrace Mongolů do České republiky se tedy odehrává v rámci historicky utvářených vztahů a právních předpisů, které řídí pobyt a zaměstnání cizinců na území ČR. Mongolští občané, stejně jako jiní cizinci ze třetích zemí, mohou do České republiky přicestovat za účelem zaměstnání, podnikání, studia či rodinného sloučení, což odráží dlouhodobou tradici vzájemné spolupráce a výměny mezi Českou republikou a Mongolskem.

5.3.2 Aktuální statistika

Podle Českého statistického úřadu na území České republiky žije 658 tisíc cizinců a tvoří tak přibližně 6,3 % obyvatelstva. Z toho 11 tisíc jsou občané Mongolska a řadí se na 9. místě mezi ostatními cizinci. Nejvíce Mongolů žije v Libereckém kraji, následně pak po tisících v Ústeckém, Pardubickém a Středočeském kraji (ČSÚ, 2022).

K roku 2021 bylo 7 635 Mongolů zaměstnaných a 325 s platným živnostenským oprávněním. Počet narozených dětí vykazuje pozitivní trend, kdy se v roce 2021 narodilo 236 dětí mongolským rodičům. V porovnání s rokem 2014 s 146 dětmi se jedná o poměrně silný nárůst. Mongolsko stojí na pátém místě s nejvíce narozenými dětmi cizinců (ČSÚ, 2022).

6 Výsledky

V této části práce interpretuji výpovědi respondentů a srovnávám je s teoretickými koncepty uvedenými v úvodu. Práce se zaměřuje na tři hlavní výzkumné oblasti: mongolské kulturní prvky, uchování kulturní identity a adaptaci na české prostředí.

6.1.1 Jazyk

Jazyk je zásadní pro uchování kulturní identity mezi mongolskou menšinou. Z rozhovorů vyplývá, že i přes život v multikulturním prostředí, mongolština zůstává klíčovým jazykem v rodinném a komunitním kontextu, což ukazuje na pevnou vazbu s mongolskou identitou.

Respondent (R8) zdůrazňuje, že pro Mongoly žijící v zahraničí je klíčové vysvětlit svým dětem jejich jazyk a kulturu, včetně mongolských tradic, zvyků a náboženství. Tento postoj podtrhuje i fakt, že i když je mongolština využívána v domácnostech a mezi blízkými přáteli, je její využití v českém prostředí značně omezené. Což tedy příkládá vysokou hodnotu, kterou mongolský jazyk má v rodinném a komunitním kontextu: *"Pokud jsme doma nebo s mongolskými přáteli, není příležitost mongolštinu použít na jiných místech... Když doma komunikujete v mongolštině, děti se přirozeně učí samy mluvit mongolsky"*.

Respondent (R4) se vyjádřil, že jazyk je jeho nejdůležitějším kulturním prvkem a klíčovým pro odlišení Mongolů od jejich sousedů, což ukazuje na pevnou vazbu mongolštiny s mongolskou identitou. Dále zdůrazňuje důležitost předávání mongolských zvyků dalším generacím jako nezbytný způsob uchování kultury: *"Myslím, že jazyk je nejdůležitější z kulturních prvků. Velmi důležité jsou také náboženské prvky. Věci, které odlišuje Mongoly od jejich sousedů, jsou jejich jazyk a náboženství"*.

Výsledky dokazují, že si všichni respondenti aktivně udržují svůj mateřský jazyk používáním mongolštiny v domácím prostředí a v rámci účasti na komunitních setkáních, kde je mongolština preferovaným jazykem komunikace. Například jedna respondentka (R5) uvádí: *„Mluvím [mongolsky], když jsem doma s rodiči nebo když jsem s jinými Mongoly. Snažím se používat mongolštinu co nejvíce, zejména s rodiči.“*

Zároveň s udržováním mongolského jazyka je patrná adaptace a otevřenost vůči českému jazyku a kultuře. Ze skupiny osmi respondentů polovina vyjádřila preferenci vést rozhovor v češtině, přičemž sami uznali, že ovládají český jazyk lépe než mongolštinu. To

naznačuje dvojí identitu, kde respondenti vykazují schopnost navigovat mezi svou původní a novou kulturou, což odráží proces integrace bez ztráty původní identity.

Jazykové bariéry

Výsledky z rozhovorů poukazují, že jazyková bariéra se může stát překážkou plné integrace do společnosti, zvláště pro první generaci migrantů. Například, respondentka (R7) popisuje, jak se každodenně snaží mluvit česky v práci, ale stále cítí jazykovou bariéru, zejména při interakcích s úřady nebo na policii: *"Obecně si myslím, že jsem na to skoro zvyklá... ale existuje jazyková bariéra. Například na policii nebo jakousi právní organizací a na úřadech"*. Toto poukazuje na to, že i když je možné najít způsoby, jak fungovat v nové společnosti, plná integrace může být omezena jazykovými překážkami.

V rozhovoru s respondentkou (R1) se objevuje zmínka o jazykových potížích jako hlavním nedostatkem po příjezdu do České republiky. Uvádí, že i přes předchozí studium češtiny bylo obtížné se jazyk plně naučit a komunikovat v něm v běžných situacích, což vedlo k rozhodnutí studovat v angličtině: *Jazyk mi dělá potíže. Přišla jsem se učit češtinu od začátku, myslela jsem si, že po roce výuky češtiny se mi povede, ale nestalo se. Angličtinu jsem se naučila rychle, myslela jsem, že bude podobné, ale bylo to těžké...*

Bylo tedy zjištěno, že jazyk je klíčovým prvkem v udržování si kulturní identity mezi Mongoly v České republice. Starší respondenti zdůrazňují význam udržování mongolského jazyka pro zachování kulturní identity, zatímco mladší generace čelí balancování mezi mongolským a českým jazykem. Mnozí respondenti poukázali na jazykovou bariéru jako na jednu z velkých překážek při adaptaci, ale také na důležitost naučení se českého jazyka pro účinnou integraci do české společnosti.

6.1.2 Náboženství

V rámci náboženství byl zaznamenán výrazný rozdíl mezi odpověďmi starší generace a mladší generace. Představitelé mladší generace se většinou neidentifikují s žádným konkrétním náboženským vyznáním, avšak uznávají tradiční náboženské prvky jako součást rodinných tradic. Bylo tomu tak např. u třetího respondenta (R3), který řekl: *"Jelikož nejsem úplně věřící, tak to nehraje asi žádnou roli... No máme [náboženské prvky], ale většinou to jsou jako fakt jako maličkosti... Ne nějaký neveliký význam to pro mě nemá"*.

Tento postoj ukazuje na určitou distanc od vlastnění náboženských artefaktů, kde mladší respondenti zdůrazňují, že pro ně tyto předměty nemají žádný osobní význam.

Naopak, starší generace vybraného vzorku respondentů se hlásí k tibetskému buddhismu, který pro ně nepředstavuje pouze náboženskou víru, ale také způsob života a hlavní zdroj duchovních a kulturních hodnot. Respondent (R8) je věřící buddhista a uvádí, že *"V České republice je buddhistických chrámů velmi málo, a tak je vzácnost mít takovou příležitost tam pravidelně chodit. Mám doma ty sošky Buddhy, takže doma si provádím rituály a dělám to hlavně pro sebe"*. Většina starších respondentů uvedla, že doma uchovávají náboženské předměty jako vyjádření své víry.

Tento kontrast mezi generacemi ilustruje, jak se postoj k náboženství a vlastnění náboženských artefaktů liší na základě věku a generace. Zatímco mladší generace přijímá tradiční náboženské prvky v kontextu rodinných tradic bez hlubší osobní věrnosti, starší generace zachovává silnější vazbu na své náboženské přesvědčení a praxe.

Respondenti se liší ve svém přístupu k náboženství, přičemž někteří vyjadřují více filozofický přístup, zatímco jiní vnímají náboženství jako důležitou součást své kultury a mentality.

Respondentka (R1) popisuje náboženství jako filozofii, která učí lidi, jak správně žít. Vyjadřuje zájem o obecné filozofie různých náboženství, zejména o buddhismus, který uctívá přírodu, a šamanismus, který považuje spíše za rituál než náboženství. Hlavní myšlenkou je pro ni láska k přírodě: *"Cítím to samé o jakémkoli náboženství, které mě zajímá, v tom smyslu, že náboženství je jen filozofie... hlavní myšlenkou je milovat přírodu"*

Respondent (R4) uvádí, že náboženství se stalo součástí mongolské kultury i mentality a je pro něj velmi důležité. To odráží postoj, který vnímá náboženství jako integrální prvek kulturní identity: *"Náboženství se téměř stalo součástí naší kultury i součástí naší mentality... Velmi důležité. Pro mě je to morální normy"*.

Zatímco někteří respondenti, jako je (R2), vyjadřují neutrální postoj k náboženství a specifickým náboženským praktikám, respektují je jako součást rodinného nebo kulturního dědictví. Dále (R2) uvádí, že náboženství nehraje v jeho životě velkou roli, ale co se od prarodičů naučil, je uctívání přírody: *"Náboženství v mém životě nehraje nějak velkou roli jelikož nejsem věřící, ale co mě mé prarodiče učili, tak uctívám jakoby přírodu, matku přírodu, jinak nějak velké náboženské zvyky nemám"*.

Na základě provedených rozhovorů bylo tedy zjištěno, že vztah k náboženství se liší v závislosti na věku a osobní zkušenosti. Starší respondenti často udržují tradiční náboženské praktiky a vnímají je jako klíčovou součást své kulturní identity. Mladší generace, zejména ti, kteří vyrůstali nebo se narodili v ČR, mají tendenci k náboženství přistupovat volněji, často s větším důrazem na kulturní než duchovní aspekty. Tato dynamika odráží proces akulturace a sociálního učení, kdy mladší generace adaptují a integrují různé kulturní vlivy.

6.1.3 Tradice a zvyky

Během pozorování oslav mongolského Nového roku, známého jako Cagán sar, se v jedné domácnosti odehrávaly rodinné rituály, doprovázené přípravou speciálních jídel. Členové rodiny se pro tuto příležitost oblékli do tradičních oděvů, čímž zdůraznili význam svátku. Den započal ceremonií "dzolgoch", během níž mladší generace projevovala úctu starším členům rodiny obětím. Následovaly další rituály a návštěvy. Na svátečním stole dominovaly pokrmy jako búz a pečené skopové, doplněné o mléčný čaj a airag, které byly podávány návštěvníkům.

Z osmi státních mongolských svátků mongolská komunita v České republice nejčastěji slaví Cagán sar a Nádam. Podle respondentů tyto svátky představují příležitost k setkávání se s rodinou a udržování kulturních tradic. Většina z nich se při těchto příležitostech obléká do tradičních kostýmů, připravuje tradiční pokrmy jako je búz a zapojuje se do tradičních obřadů, což přispívá k zachování jejich kulturní identity.

Svátek Cagán sar

Respondenti (R3 a R5) uvedli, že k přípravě na Cagán sar patří příprava tradičních mongolských taštiček s masem zvané búz, a velké množství masa jakožto součást sváteční tabule. Tyto elementy jsou neodmyslitelně spojeny s oslavou a představují klíčové aspekty svátečního stolu. Z rozhovorů s respondenty vyplynulo, že svátek Cagán sar je v Mongolsku považován za jeden z nejdůležitějších státních svátků a je hojně slaven i mezi Mongoly žijícími v České republice. Respondent (R3) popisuje, jak se Mongolové snaží slavit svátky tradičním způsobem, navštěvovat se s rodinou a připravovat tradiční mongolské jídla: *"Na Cagán sar se připravuje tzv. búz, to jsou ty taštičky s masem, a současně se vždycky připravuje i taková sváteční tabule, kdy je hlavně k dispozici obrovské množství masa".*

Další respondentka (R5), sdílí své zkušenosti se slavením Cagán sar v rodinném kruhu, kdy se na první večer svátku sejde rodina, připraví se spoustu tradičních jídel včetně bůz a mongolského čaje, a následující ráno společně vítají nový rok pozdravy a společným večeřením: *"Na Cagán sar, ten první den, první večer, tak se vždycky sejdeme s rodinou, všichni připravíme spoustu jídla, připravíme spoustu bůz, mongolský čaj a ráno se sejdeme v obýváku, pozdravíme se mezi sebou a popřejeme si hezký Cagán sar a večeříme spolu"*.

Všichni respondenti zdůrazňují význam rodinných setkání během Cagán sar. Tento základní aspekt svátku podporuje rodinnou soudržnost a udržování blízkých vztahů mezi generacemi. Bůz (masové knedlíky) a další tradiční mongolské pokrmy jsou nezbytnou součástí oslav. Příprava a společné konzumace těchto jídel symbolizuje kontinuitu kulturních tradic a představuje klíčový prvek oslav.

Co se týče dále týče oslav Cagán sar, mohou být odlišnosti i u mladší generace, která si ponechává základní tradice, ale už s menším důrazem na některé formální aspekty. Tato rozmanitost v přístupech k oslavě ukazuje na charakter kulturní tradice, která se adaptuje na podmínky života v diaspoře, zatímco si zachovává své klíčové prvky.

Analýza těchto rozhovorů ukazuje, že i přes rozdíly v individuálním vnímání a způsobu slavení Cagán sar mezi jednotlivými respondenty, je tento svátek pevně zakotven v mongolské komunitě v ČR a slouží jako prostředek pro uchování a předávání mongolské kultury a tradic dalším generacím. Slavení Cagán sar poskytuje příležitost k setkávání s rodinou a přáteli, obnově vztahů a posílení mongolské identity v multikulturním prostředí.

Svátek Nádam

Respondentka (R1) popisuje svou účast na festivalu Nádam v České republice, který se konal ve spolupráci s mongolským velvyslanectvím a zapojuje Mongoly z různých měst. *.. v roce 2020 jsem byla poprvé na oslavách Nádam v Česku, bylo to moc krásné. Také tam bylo hodně Mongolů na jednom místě, bylo to podporovaný a organizovaný přímo z té firmy Foxconn, kde Mongolové pracují. V loni vznikla iniciativa uspořádat oslavy Nádam v Plzni pro všechny Mongoly v ČR, a to ze všech měst a společně. Podíleli se i Češi, byl to takový jeden velký mongolský festival. Letos budou oslavy Nádam organizovány společně s ambasádou Mongolska pro všechny Mongoly v ČR. Myslím, že tam půjdu.*

Respondentka (R3) přináší perspektivu někoho, kdo se těchto oslav osobně zúčastnil v samotném Mongolsku. Oslavy Nádam jsou v Mongolsku ve velkém stylu s národními sporty a oslavami, kontrastně k tomu, jak se festival slaví v České republice, kde jsou oslavy

omezené možnostmi místa a dalšími vymoženostmi. Přesto se snaží dodržovat tradice spojené s mongolskou kuchyní a uspořádání mongolských srazů a koncertů.

...co se týče toho nádam, tak ten jsem v Mongolsku zažila, takže tam je to trošku jinačí, tam vlastně je to v Mongolsku ve velkém stylu, to znamená, jsou tam ty národní sporty, kterých se uskutečňují, jsou to velké oslavy. Jsou tam velká vystoupení, koncerty, jako fakt ve velkém. Tady je to samozřejmě omezené jak místem, tak jako některými vymoženostmi, to znamená třeba, lukostřelba, tak tady není úplně možná, jo, ale snažíme se v rámci možností tady prostě dodržovat, ať už vlastně jídlo, tak už nějaký srazy mongolské, nějaké prostě koncerty a tak (R3).

Respondent (R4) zdůrazňuje, že Nádam se koná v různých městech, kde Mongolové žijí, a zmiňuje své zkušenosti z účasti na festivalu v Belgii a Holandsku, což mu připomnělo Mongolsko. Tato zkušenost ukazuje na význam mongolských kulturních oslav pro udržení kulturní identity i v zahraničí. *...Máte pocit, že jste v Mongolsku. Navíc sem přicházejí Evropané se zájmem a mnoho lidí, kteří jsou naladěni. Chodí sem lidé, kteří jsou ženatí s Evropany, kamarádí se s Evropany nebo pozvou své přátele, takže vypadají hezky (R4).*

Respondentka (R5) se dělí o osobní zkušenosti se slavením Nádamu mezi Mongoly v České republice, kde je důraz kladen na společné setkávání více rodin a sledování tradičních sportů prostřednictvím živého vysílání z Mongolska. Tento rozhovor ukazuje, jak mladší generace Mongolů, i když narodily a vyrostly v ČR, stále udržují vztah k mongolským tradicím a aktivně se účastní kulturních oslav.

...Nádam, to většinou slavíme s ostatními lidmi rovnou. Nejenom mezi rodinou, ale i více rodin se vždycky setká dohromady. Díváme se na ty tradiční sporty. I ti muži potom zápasí mezi sebou. Tak na to koukáme. taky živé vysílání rovnou z Mongolska, kdy tam třeba taky zápasí a jezdí na koni ty závody.

Celkově, analýza rozhovorů ukazuje, že festival Nádam zůstává důležitým symbolem mongolské kultury a identity, přičemž jeho slavení v České republice poskytuje

příležitost pro Mongoly sdílet své kulturní dědictví a posílit společenské vazby jak mezi sebou, tak s hostitelskou zemí.

Stravování

Stravovací zvyklosti jsou důležitým prvkem kulturní identity, který odráží historický a geografický kontext mongolského národa. Tradiční mongolská kuchyně se vyznačuje vysokým podílem masa, mléčných výrobků a jednoduchých příprav (Sarfi, 2020).

V České republice se mongolská menšina usilovně věnuje zachování svých stravovacích tradic prostřednictvím přípravy tradičních mongolských pokrmů, jako jsou búz (masové knedlíky) nebo khúshúr (smažené masové placky), a to i během oslav českých svátků. Mezi oblíbené pokrmy patří cuivan, búz a khúshúr.

Většina respondentů potvrdila, že doma převážně připravuje mongolská jídla, avšak nevyhýbá se ani českým specialitám, a to i při speciálních příležitostech, jako jsou Vánoce, či při návštěvách příbuzných z Mongolska.

... Českou kuchyni mám taky ráda, nevařím tak často, ale samozřejmě vaříme. Vaříme, například, když má přijít návštěva z Mongolska, tak připravuji ochutnávku české kuchyně.
(R3)

Mezi mongolskou komunitou v České republice se těší oblíbené české klasiky, jako jsou řízek, svíčková na smetaně a vepřo – knedlo – zelo.

Jeden z respondentů také poukázal na nedostatek specifických mongolských pokrmů, jako jsou árúl (sušený tvaroh) či tsagán idee (mléčný produkt), které nejsou v České republice běžně dostupné, a jsou mu proto zasílány přímo z Mongolska.

...když někdo, koho znáte, přijede z Mongolska, objedná si takové malé rakytníkové šťávy a aaruul (tvaroh) a pak si toho budu strašně vážit... (R1)

6.1.4 Uchovávání kulturní identity

Co se týče uchovávání kulturní identity, tak na základě výsledků z rozhovorů lze říci, že mezi klíčové prvky patří slavení mongolských svátku Cagán sar. Tento svátek známý také jako mongolský lunární Nový rok je pro Mongoly žijící v České republice velmi důležitý. Jedná se o hlavní formu uchovávání a předávání si mongolské kultury a tradic v rámci

mongolské menšiny. Jak už bylo řečeno je tento svátek charakterizován přípravou tradičních jídel, setkáváním se s rodinou a obnovou mezilidských vztahů.

Setkáváme se zde i s mezigeneračním rozdílem, ten je patrný i při uchovávání si tradic v rámci stravování. Na základě rozhovorů bylo zjištěno, že mladší generace vyrůstající v České republice jsou více otevřené ke kombinaci české a mongolské stravy. Zatímco starší generace zdůrazňuje význam tradičních mongolských jídel, jakožto součást kulturní identity. Tento rozdíl se odráží v adaptaci na hostitelskou kulturu a integraci mezigeneračních hodnot.

Dalším důležitým prvkem pro uchování si kulturní identity je jazyk. Výsledky výzkumu potvrzují, že předávání mongolského jazyka a kultury mladší generaci je důležitou složkou. Konkrétně rodiče (R2, R3, R6, R8) považují předávání mongolského jazyka svým dětem za klíčové pro zachování kulturní identity. Respondent (R2) hovoří o tom, že se snaží s dětmi mongolský jazyk využívat denně: *V naší domácnosti se snažíme denně používat mongolštinu a mluvit mongolsky s dětmi. Považuji za velmi důležité, aby naše děti znaly svoji rodnou řeč a aby se tato znalost předávala i dalším generacím.*

Dále (R8) vysvětluje, jak domácí komunikace v mongolštině přirozeně vede k učení dětí: *"Když doma komunikujete v mongolštině, děti se přirozeně učí samy mluvit mongolsky"*. Tato citace zdůrazňuje, že rodinné prostředí hraje klíčovou roli v učení dětí mongolštině a zasvěcování je do kulturních tradic, což ukazuje na aktivní snahu o zachování kulturní kontinuity.

Dále respondentka (R3) zdůrazňuje: *„Snažím se na děti mluvit převážně mongolsky a zajistit, aby byly v kontaktu s prarodiči, kteří s nimi rovněž mluví mongolsky. Společné trávení svátků nám pomáhá udržovat nejen jazyk, ale i kulturní tradice.“*. Rodiče a prarodiče hrají klíčovou roli v učení dětí mongolštině a zasvěcování je do kulturních tradic, což ukazuje na aktivní snahu o zachování kulturní kontinuity.

Aplikace teorií Stuarda Halla o kulturní identitě lze analyzovat uchování a adaptaci jejich kulturní identity. První přístup Halla, zdůrazňující jednotný kulturní kód a sdílené historické zkušenosti, může vysvětlit, proč starší generace respondentů klade velký důraz na udržování tradičních mongolských jazykových a kulturních praktik. Druhý Hallův přístup, který uznává tekutou a transformační povahu kulturní identity, osvětluje, jak mladší generace integrují české kulturní vlivy a adaptují se na život v novém prostředí, přičemž vytvářejí hybridní formy kulturní identity. Tato analýza poukazuje na interakci mezi uchováváním tradičních hodnot a adaptací na nové kulturní kontexty mezi mongolskou menšinou v České republice.

6.1.5 Adaptace mongolské menšiny v českém prostředí

Adaptace dle Berryho modelu akulturace rozlišuje asimilaci, separaci, integraci a marginalizaci. Respondenti vykazují různé strategie akulturace: mladší generace vykazují tendenci k integraci, zapojují se do české společnosti, zatímco si zachovávají vlastní kulturní identity; starší generace se více drží separace, udržují si svou původní kulturu s menší tendencí přijímat českou kulturu. Přizpůsobení se životu v České republice zahrnuje procesy asimilace, kde někteří Mongolové mohou přijímat českou kulturu na úkor tradičních zvyků, a integrace, kde dochází k udržení mongolské identity při současném zapojení do české společnosti. Separace a marginalizace mohou být také přítomny, když jedinci udržují silné vazby na mongolskou kulturu bez integrace do české společnosti, nebo když cítí odcizení od obou kultur.

Respondenti odhalili, že hlavní překážkou pro Mongoly žijící v České republice je adaptace na nové kulturní a jazykové prostředí. Respondenti z různých rozhovorů zdůrazňují podobné aspekty, jako je jazyková bariéra a integrace do české společnosti (R2). Zpočátku se jednalo o překážku při adaptaci na život v ČR. Respondentka (R5) zmínila, že přestože se narodila v ČR, jako dítě měla problémy s českým jazykem, ale díky školám a školkám se jazyk naučila relativně rychle, a tak tyto problémy netrvaly dlouho. *„Asi ze začátku ano, jelikož když jsem byla mladší, tak jsem neuměla česky tak to byl největší problém pro mě, ale jelikož jsem chodila i do školky, do školy, tak jsem se to naučila docela rychle, tak ty problémy netrvaly dlouho.“*

Respondentka (R1) hovoří o jazykových potížích, které ji komplikovaly adaptaci, a také o těžkostech při navazování přátelství v České republice kvůli své introvertní povaze. Respondentka (R3) popisuje spojené s odlišným vzhledem a jazykovými bariérami. Přiznává, že *„výzvy samozřejmě byly“* a zdůrazňuje, že hlavní adaptace proběhla díky zlepšení jazykových dovedností, což vedlo k lepší integraci do české společnosti: *„No, samozřejmě výzvy byly...vypadám odlišně... ale jinak se cítím adaptovaná, myslím, že je hlavně důležité, že ta čeština už není problém, a proto vlastně už mě přijímají v podstatě všude. Myslím, že i bez problému“*. Tato výpověď ilustruje, jak zlepšení jazykových dovedností může napomoci překonání bariér a usnadnit integraci do společnosti.

Respondenti vyjadřují různé úrovně integrace do české společnosti, přičemž někteří se cítí plně adaptovaní, zatímco jiní zaznamenávají potíže, zejména v jazykové bariéře a

sociální izolaci. Plně adaptovaní se nejen že v česku domluví, ale zajímají se i o českou kulturu, kterou do jisté míry taky přijímají. Jednou takovou je respondentka (R3): *Tak co se týče české kultury, tak česky se dorozumím, posloucháme českou hudbu. Koukáme se na české filmy. Dá se říct, že jsme v Česku už jako dost zabydlení a nějaká naše část se dost chová jako Češi, dokonce máme i česká občanství.*

Respondent (R8) se k adaptaci na českou kulturu vyjádřil též pozitivně. *„Česká republika je moje druhá země, je mi 54 let, žil jsem v Mongolsku 27 let a 27 let v Česku. Na začátku jsem neznal českou kulturu a neuměl jsem ani český jazyk, ale nyní žádný problém nezaznamenávám. „*

Aplikací teorie migrace dle Lee (1969) lze vyvodit, že migrace Mongolů do České republiky je komplexním procesem ovlivněným různými faktory. "Push" faktory z Mongolska zahrnují hledání lepších pracovních a vzdělávacích příležitostí, jak zmiňuje respondentka (R7) hlavní důvody příchodu do České republiky *...pracovat, mít peníze, mít dobrý život (R7).*

Zatímco "pull" faktory v ČR zahrnují vnímaný vyšší životní standard, možnosti pro osobní a profesní rozvoj. (R8) *„Když jsem jel do České republiky, myslel jsem na to, že moje děti získají možnost se učit evropské kultuře a dostanou možnost vysokého vzdělání.“* Do jisté míry v České republice také funguje mongolská komunita jako významným "pull" faktorem, poskytující podporu a usnadňující integraci nově příchozích. Dalším významným faktorem jsou rodinné vztahy, kdy se jedinci mongolské menšiny rozhodnou založit multikulturní rodinu. (R7) *„Přijela jsem z rodinných důvodů. Můj manžel je Čech, přijela jsem s ním. „*

7 Závěr

Tato bakalářská práce se zaměřila na zkoumání kulturní identity mongolské menšiny v České republice. Cílem bylo odhalit, jak Mongolové a jejich potomci uchovávají svoji původní kulturní identitu a jakým způsobem dochází k jejich postupné adaptaci v českém prostředí. Cíle bylo dosaženo zodpovězením výzkumných otázek.

VO1: Jaké jsou hlavní prvky mongolské kultury? Hlavními prvky mongolské kultury jsou mongolština, jakožto základní složka mongolské kulturní identity. Náboženství, zejména buddhismus. Dále tradice a zvyky jako jsou oslavy Cagán sar a Nádam. A nakonec stravovací zvyklosti, které zahrnují přípravu tradičních mongolských jídel.

VO2: Jak se mongolská menšina přizpůsobovala životu v České republice? Mongolská menšina se přizpůsobovala životu v České republice prostřednictvím procesů asimilace a integrace. Zatímco někteří Mongolové přijímají českou kulturu a postupně se odchyľují od některých tradičních zvyků, většina si udržuje silnou mongolskou identitu při současném zapojení do české společnosti. Respondenti zdůraznili význam jazykové adaptace a komunikace v českém prostředí jako klíčových faktorů pro úspěšnou integraci. Zároveň je pro ně důležité uchovávat si mongolské kulturní tradice, a to i v multikulturním prostředí České republiky.

VO3: Jaké zvyky a tradice dodržuje mongolská menšina v České republice, aby byla zachována identita?

Mongolská menšina v České republice si aktivně udržuje identitu prostřednictvím dodržování klíčových zvyků a tradic. Tyto zahrnují oslavy tradičních svátků, jako jsou Cagán sar a Naadam, přípravu a konzumaci tradičních mongolských jídel. Tyto aktivity nejenže posilují kulturní soudržnost mezi Mongoly v České republice, ale také jim umožňují sdílet svou kulturu s širší českou společností.

Z výsledků vyplynulo, že mongolská komunita v České republice si uchovává svou kulturní identitu prostřednictvím jazyka, náboženství, tradic a zvyků. Mongolština hraje pro mongolskou komunitu klíčovou roli v udržení si kulturní identity. Navzdory silné adaptaci na české prostředí si Mongolové aktivně udržují svůj mateřský jazyk, a to hlavně v domácím prostředí a při komunitních setkáních. Náboženství, především buddhismus, je pro mnohé Mongoly také důležitým prvkem jejich kulturní identity, výjimky patří mladší generaci, která k náboženským tradicím přistupuje volněji. Významnou roli v rámci tohoto výzkumu hrály

tradice a zvyky. Jedná se zejména o slavení mongolského Nového roku (Cagán sar) a festivalu Nádam, které posilují pocit společenství a představují příležitost k setkávání s rodinou a přáteli a udržení blízkých vztahů mezi generacemi. Příprava a konzumace tradičních mongolských jídel během těchto oslav symbolizuje kontinuitu kulturních tradic.

V oblasti adaptace mongolské menšiny v českém prostředí bylo zjištěno, že Mongolové v ČR se snaží o integraci do české společnosti, přičemž si zároveň udržují svojí kulturní identitu. Proces adaptace zahrnuje překonávání jazykových bariér a sociální integraci, která může být pro některé jedince náročnější, a to zejména v prvních letech pobytu.

V závěru lze konstatovat, že kulturní identita mongolské menšiny v České republice je typická interakcí mezi tradičními mongolskými hodnotami a adaptací na české kulturní a sociální prostředí. Mongolové v ČR si aktivně uchovávají svou kulturní identitu a předávají ji dalším generacím. Největší důraz kladou na uchování a používání mongolského jazyka a dodržování buddhistických náboženských tradic.

8 Seznam použitých zdrojů

ATWOOD, C. P. (2004). *Encyclopedia of Mongolia and the Mongol Empire*. New York: Facts On File. ISBN 978-1-4381-2922-8.

BERRY, J. W. A Psychology of Immigration. *Journal of Social Issues*. 2001, no. 3, s. 615–631.

BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. (2005). *Kdo jsem a kam patřím? identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Sofis: Pastelka. ISBN 80-902785-8-2.

BLUNDENOVÁ, H. (2009). *Mongolské tradice a zvyky*. Praha: Karolinum.

BRODSKÝ, J. (2020). Češi a Mongolové – sedmdesát let spolu. In: *MZV ČR*. [Online]. Dostupné z: www.mzv.cz/ulaanbaatar/cz/x60_vyroci_diplomatickych_vztahu/kulturni_akce/x2020_01_01/cesi_a_mongolove_sedmdesat_let_spolu.html [cit. 15.02.2024].

CHAVEZ, César. (2008). Conceptualizing from the Inside: Advantages, Complications, and Demands on Insider Positionality. *The Qualitative Report*, 13(3), 474-494. Available from: <http://nsuworks.nova.edu/tqr/vol13/iss3/2>.

ČELKO, J. (2003). Mongoli a Česká republika. Jako pomocť k integraci. In: *Integrace cizinců na území České republik. Výzkumné zprávy a studie vytvořené na pracovištích AV ČR na základě usnesení vlády České republiky č. 1266/2000 a 135/2001*. Praha: AV ČR, pp. 441–452.

DIAZ-ANDREU, Margarita & LUCY, Sam & BABIC, S. & EDWARDS, David. (2005). *The archaeology of identity: approaches to gender, age, ethnicity, status and religion*.

DOUGLAS, P.M., & DOUGLAS, M. (1996). *Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315015811>

ELVERSKOG, Johan. (2006). Two Buddhisms in Contemporary Mongolia. *Contemporary Buddhism*, 7(1), 29-46. DOI: 10.1080/14639940600877937.

ERIKSEN, Thomas Hylland. (2012). *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-053-7.

FERNANDEZ-GIMENEZ, María E. (2000). The Role of Mongolian Nomadic Pastoralists' Ecological Knowledge in Rangeland Management. *Ecological Applications*, 10(5), 1318-1326. DOI: [https://doi.org/10.1890/1051-0761\(2000\)010\[1318:TROMNP\]2.0.CO;2](https://doi.org/10.1890/1051-0761(2000)010[1318:TROMNP]2.0.CO;2).

FIALOVÁ, L. Migrace [online]. *Sociologická encyklopedie* 11. 12. 2017. [cit.10.03.2024]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Migrace>

FISHMAN, Joshua A. (1991). *Reversing Language Shift: Theoretical and Empirical Foundations of Assistance to Threatened Languages*. Clevedon: Multilingual Matters. ISBN 1-85359-121-1.

GEERTZ, Clifford. (2000). *Interpretace kultur*. Translated from English by Hana Červinková, Václav Hubinger, Hedvika Humlíčková. Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-89-3.

GROLLOVÁ, Ivana a Veronika ZIKMUNDOVÁ. (2001). *Mongolové: pravníci Čingischána*. Praha: Triton. ISBN 80-7254-079-3.

HALL, Stuart. (1996). Cultural Identity and Diaspora. In: *Contemporary Postcolonial Theory: A Reader*. Edited by Padmini MONGIA. London: Arnold.

HENDL, Jan. (2005). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.

HLADÍLEK, J., POLÁK, J., ŠÍMA, J. et al. (1997). *Mongolsko – jurta*. Praha: Mondo, Společnost přátel Mongolska & Klub cestovatelů Globe.

HORA, L. Náboženství [online]. Sociologická encyklopedie, 21. 9. 2020. [cit.10.03.2024]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/N%C3%A1bo%C5%BEenstv%C3%AD>

HROCH, Miroslav. (2009). Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-010-0.

INGOLD, T. (2004). Culture on the Ground: The World Perceived Through the Feet. Journal of Material Culture, 9(3), 315-340. <https://doi.org/10.1177/1359183504046896>

HŮRKOVÁ, J. VODÁKOVÁ, A. Jazyk [online]. Sociologická encyklopedie, 10. 11. 2018. [cit. 20.02.2024]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Jazyk>

KELLER, J. Tradice [online]. Sociologická encyklopedie, 21. 9. 2020. [cit.10.03.2024]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Tradice>

KOKAISL, Petr. (2014). Etnické minority v Evropě. Česká zemědělská univerzita v Praze. ISBN: 978-80-213-2524-1.

LEE, E. S. (1969). A Theory of Migration. Demography, 3. Dostupné z: <http://links.jstor.org/sici?sici=0070-3370%281966%293%3A1%3C47%3AATOM%3E2.0.CO%3B2-B> [cit.10.03.2024].

MOUSTAKAS, Clark. (1994). Phenomenological Research Methods. Thousand Oaks: Sage Publications. ISBN 978-0-8039-5798-5.

NOVÁ, Monika. (2021). Mongolská menšina v České republice a její integrace. In: 24th International Colloquium on Regional Sciences. Brno: Masaryk University Press, pp. 648-653. ISBN 978-80-210-9896-1. DOI: 10.5817/CZ.MUNI.P210-9896-2021-79.

ROSSABI, Morris. (2005). A History of Mongolia. ISBN 0-520-24399-4.

SANJMYATAV, G. (2017). Cultural Identity of Mongolia Through Figurative Language. Ulaanbaatar: Mandakh Burtgel Institute. Dostupné z: https://www.academia.edu/35287769/Cultural_identity_of_Mongolia_through_figurative_language_docx . [cit.10.02.2024].

SAPIR, Edward. (1929). The Status of Linguistics as a Science. Language, 5(4), 207-214. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/409588>.

SARFI, M.S. (2010) Customs and Traditions in Mongolia. The Journal of Central Asian Studies, Vol. XIX. Dostupné z: <https://ccas.uok.edu.in/Files/93269b6c-7f53-4439-ae9a-3bdf55a4c649/Journal/0996572a-144e-4361-a783-741d8416b269.pdf> [cit.10.02.2024].

SHILS, Edward. Tradition. (1983), ©1981. ISBN 0226753263. OCLC 11354393.

SCHWARZ, Michal. (2010). Mongolsko. Praha: Libri. Stručná historie států. ISBN 978-80-7277-462-3.

SOUKUP, Václav. (2004). Přehled antropologických teorií kultury. 2nd ed. Praha: Portál. ISBN 80-7178-929-1.

SRBA, Ondřej a SCHWARZ, Michal. Dějiny Mongolska. Dějiny států. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. ISBN 978-80-7422-331-0.

ŠATAVA, Leoš. (2009). Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-86429-83-0.

TOTH, Valerie, VEISOVÁ, Věra, JELEČKOVÁ, Monika, MICHÁLKOVÁ, Helena, ROLANTOVÁ, Lucie. (2011). Style of life of the Mongolian minority in the Czech Republic. Kontakt, 13, 275-286. DOI: 10.32725/kont.2011.033.

TAJFEL, H., TURNER, J. C. (1979). An Integrative Theory of Intergroup Conflict. In: The Social Psychology of Intergroup Relations, edited by W. G. Austin & S. Worchel, pp. 33-47. Monterey, CA: Brooks/Cole.

WEATHERFORD, Jack. (2004). Genghis Khan and the Making of the Modern World. ISBN 9780609809648.

WHORF, Benjamin Lee. (1956). Language, Thought, and Reality: Selected Writings of Benjamin Lee Whorf [online]. Cambridge: MIT Press. Dostupné z: <https://ia601605.us.archive.org/12/items/languagethoughtr00whor/languagethoughtr00who.pdf>

8.1 Internetové zdroje

Cizinci v České republice [online]. Praha: Český statistický úřad, 2022 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/7-nelegalni-vstup-a-pobyt-osob-na-uzemi-cr-d4e2wloch5>

Naadam, Mongolian traditional festival. UNESCO: Intangible Cultural Heritage [online]. 2010 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://ich.unesco.org/en/RL/naadam-mongolian-traditional-festival-00395>

National Festivals, Holidays, And Important Dates In Mongolia To Plan Your Trip Around [online]. [cit. 2024-03-06]. Dostupné z: <https://meanwhileinmongolia.com/mongolia-festivals-holidays/>

Sčítání lidu 2020. Mongolský statistický úřad [online]. Ulaanbaatar [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: https://tuv.nso.mn/uploads/users/87/files/Khun_am_toollogo.pdf

Батцэцэг.Г, [Festival Nádam], Начался самый главный праздник Монголии, 11.7.2018, <https://montsame.mn/ru/read/164073>

Gerelbaatar, [Svateční tabule] Цагаан сарын тавагтай идээ, 13.1.2013, <https://mn.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%B0%D0%B>

[D %D1%81%D0%B0%D1%80](#)

Mongolian National Broadcaster [búz], Сар шинийн баярын өдрүүдээр ихэвчлэн хэрэглэдэг хоол, хүнсний илчлэгийн хэмжээ, 31.1.2022, <https://www.mnb.mn/i/255842>

DAVAADORJ, E. [Mongolské tanečnici v Praze], Praha 2024.

9 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

9.1 Seznam obrázků

Obrázek č. 1 Festival Nádam.....	36
Obrázek č. 2 Slavnostní tabule	38
Obrázek č. 3 Búz.....	38
Obrázek č. 4 Mongolské tanečnici v Praze.....	39

9.2 Seznam tabulek

Tabulka 1 - Seznam respondentů se základními údaji.....	14
---	----

Příloha č. 1

Název práce: Kulturní identita mongolské menšiny v České republice

Výzkumnice: Uuganbayar Saranchimeg

Cíl práce: Hlavním cílem výzkumu je pochopit, jak mongolští lidé, jako jste vy, uchovávají a vyjadřují svou kulturní identitu zde v ČR.

Otázky:

1. Kolik vám je let?
2. Jak dlouho žijete v České republice?
3. Co bylo hlavním důvodem vašeho příchodu do ČR?
4. Navštívil/a jsi od té doby, co jste se přistěhovali, Mongolsko? Plánujete navštěvovat?
5. Jaké prvky mongolské kultury jsou pro vás nejdůležitější?
6. Jaký význam pro vás má uchování mongolských kulturních tradic?
7. Jak často a v jakých situacích používáte mongolštinu v ČR?
8. Považujete za důležité učit mongolský jazyk vaše děti? Proč?
9. Pokud máte děti, co děláte pro své děti, aby si zachovali kulturu?
10. Jaké mongolské kulturní hodnoty považujete za nejdůležitější předat dalším generacím?
11. Kterých mongolských tradic a rituálů si nejvíce vážíte a snažíte se je uchovávat?
12. Jak slavíte tradiční mongolské svátky, jako je Nádam nebo Cagán sar, zde v ČR?
13. Proč tyto tradice slavíte a dodržujete? Jaký pro Vás mají význam, hodnotu?
14. Co přesně, za zvyky děláte? Kdy přesně svátek slavíte?
15. Jaká jídla doma vaříte? (nejoblíbenější pokrm, co nejčastěji vaříte?)
16. Jste věřící? Jaké související rituály praktiky?
17. Jakou roli hraje náboženství ve vašem životě a uchování si vaší kulturní identity?
18. Existují v ČR místa, kde můžete praktikovat své náboženské rituály?
19. Kdy a v jakých situacích češtinu užíváte?
20. Zajímáte se o českou kulturu? Znáte českou historii?
21. Slavíte nějaké české svátky, dodržujete tradice?
22. Máte rád/a českou kuchyni?
23. Jak často se setkáváte s dalšími Mongoly v ČR?
24. Existují mongolské organizace nebo spolky, které vám pomáhají udržovat vaší kulturní identitu?
25. Zúčastňujete se kulturních akcí jako např. festivaly, koncerty?

26. Cítíte se plně integrování do české společnosti? Pokud ne, tak proč?
27. Jaké byly vaše největší překážky při adaptaci na život v ČR?

Příloha č. 2

Informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru a dalších informací pro bakalářskou práci

Název práce: Kulturní identita mongolské menšiny v České republice

Výzkumnice: Uuganbayar Saranchimeg

Email: nikola.saranchimeg@seznam.cz

Hlavním cílem výzkumu je pochopit, jak mongolská menšina, uchovávají a vyjadřují svou kulturní identitu zde v ČR. Výzkum je prováděn v rámci zpracování bakalářské práce na Katedře humanitních věd, PEF ČZU v Praze. Výzkum bude veden formou rozhovoru. Průběh rozhovoru bude nahráván a ze zvukového záznamu bude následně pořízen doslovný přepis a překlad do češtiny, který bude dále analyzován a interpretován. Zvukový záznam bude sloužit pouze pro potřebu doslovného přepisu a bude k dispozici pouze výzkumnici. Doslovný přepis bude důsledně anonymizován tak, aby byla zaručena anonymita a ochrana všech osob zmíněných v průběhu rozhovoru, a aby nebylo možné tyto osoby na základě anonymizovaného přepisu identifikovat. Zejména nebudou zmíněna jména osob. Zvukový záznam a doslovný přepis bude výzkumnice uchovávat u sebe. V textu práce nebude tento informovaný souhlas uveden, pouze bude v příloze připojen vzor dokumentu. Doslovné citace částí anonymizovaného doslovného přepisu mohou být použity v závěrečné části bakalářské práci.

Prohlášení:

- Souhlasím s poskytnutím rozhovoru a dalších souvisejících informací.
- Rozumím výše uvedenému textu a souhlasím s jeho obsahem.
- Rozumím tomu, že obsahem rozhovoru a dalších informací mohou být i osobní a obtížná témata.
- Rozumím tomu, že nemusím odpovídat na obtížné nebo nepříjemné otázky a zároveň mám možnost ptát se na jakékoliv otázky ohledně výzkumu a dané práce.
- Rozumím tomu, že mohu úplně zrušit moji účast na výzkumu.

Jméno a příjmení:

Datum a podpis: